

Spoken

# ŠUMARSKI LIST

## (REVUE FORESTIÈRE)

### SADRŽAJ (SOMMAIRE):

Prof. Dr. Gj. Nenadić: O sušini krize u trgovini drvom (L'essentialité de la crise sur le marché au bois) — Ing. D. Novković: Gdje treba tražiti uzročnike sušenju čelinjastih šuma u Bosni (Où sont à chercher les causes du déperissement des forêts conifères en Bosnie) — Ing. R. Pipan: Dioba krajiških zemljišnih zajednica (Contre le partage des terres communales) — Dr. S. Filipović: Taljuge, vozilo za drva (Un moyen de transport de bois) — Jugosl. tržiste drveta (Marché au bois Yougoslave) — Manja saopćenja (Miscellanées) — Literatura (La littérature) — Personalia — Iz Udruženja (Affaires de l'Union) — Oglas (Annonces).

79-82

+ LASMAN Drasotin, str. 79-80 (FOT. +)  
GRUNWALD Josip str. 81 (FOT. -)  
SCHNIDINGEN Rikard — (FOT. -)

BR. 2.

FEBRUAR

1931.

UREDNIK PROF. DR. A. LEVAKOVIĆ

# ŠUMARSKI LIST

IZDAJE JUGOSLOVENSKO ŠUMARSKO UDRUŽENJE

Uređuje redakcionji odbor

Glavni i odgovorni urednik: profesor dr. Antun Levaković

## ŠUMARSKI LIST

izlazi svakog prvog u mjesecu na 2—4 štampana arka

Članovi REDOVNI J. S. U. dobivaju ga besplatno nakon podmirenja članskog godišnjeg doprinosa od 100 Din.

Članovi POMAGAČI a) kategorije plačaju godišnje 50 Din.

b) 100 Din.

Članovi UTEMELJITELJI i DOBROTVORI dobivaju ga nakon jednokratnog doprinosa od 2000 odnosno 3000 Din.

Preplata za nečlanove iznosi godišnje 100 Din.

CLANARINA I PRETPLATA SE SALJU na šek J. S. U. 34.293 ili na adresu Jugoslovenskog Šumarskog Udrženja: Zagreb, Vukotinovićeva ulica 2.

UREDNIŠTVO I UPRAVA nalazi se u Šumarskom domu Zagreb, Vukotinovićeva ulica 2. Telefon 64-73.

### ZA OGLASE PLAĆA SE:

ZA STALNE oglase (inserate) kao i za dražbene oglase:

1/1 strana 500 (petstočina) Din — 1/4 strane 175 (stosedamdesetpet) Din.

1/2 strane 300 (tristotinice) Din — 1/8 strane 90 (devedeset) Din.

Kod trokratnog oglašavanja daje se 15%, kod šestkratnog 30%, kod dvanaestkratnog 50% popusta.

Sakupljači oglasa dobivaju nagradu.

UPRAVA.



### GOSPODI SARADNICIMA

Da bi se uređivanje „Šumarskog Listas“ moglo provesti što lakše i brže, upravljamo ovu molbu gospodi saradnicima.

CLANCI neka obrađuju što savremenije teme, u prvom redu praktična pitanja. Teorijski radovi dobro su nam došli. Svаком originalnom članku neka se po mogućnosti priloži kratak rezumé u francuskom jeziku. — Za svaki prevod treba pribaviti dozvolu autora. — Dobro su nam došle sitne vijesti o svim važnijim pitanjima i dogadjajima u vezi sa šumarstvom. — RUKOPISI neka su pisani što čitljivije. Pisati treba samo na separanim stranicama. S desne ivice svake stranice treba ostaviti prazan prostor od tri prsta širine. Recenze treba da su kratke i jasne, izbor dijalektom i pismom, kojim su napisani, ukoliko autor izrično ne traži promjenju. — SLIKE, u prvom redu dobri pozitivi na glatkom papiru, neka ne budu ulijepljene u tekst već zasebno. Ako se želite negativi, treba ih zapakovati u čvrste kutije. — CRTEŽI neka budu izvedeni iskiljučivo tušem na bijelom risačem papiru. Mjerilo na kartama treba označiti samo olovkom. — HONORARI za originalne članke 50 Din. za prevode 30 Din po štampanoj stranici. — SEPARANTNI OTISKI moraju se zasebno naručiti. Trošak snosi pisac.

— Oglase, lično i društvene vijesti treba suniti Upravi, a ne Uredništvo.

UREDNIŠTVO.

# REVUE FORESTIÈRE

POUR LES AFFAIRES FORESTIÈRES, DE L'INDUSTRIE ET DU  
COMMERCE DES BOIS.

Rédigée par le Comité de Rédaction

Rédacteur en chef: Prof. dr. Ant. Levaković

Edition de l'Union Forestière Yougoslave 2, Rue Vukotinović Zagreb,  
Yougoslavie. — Parait chaque mois. Conditions de l'abonnement pour  
l'étranger Din 120 par an. — Résumés en langue française.

*skoro, 20*

# ŠUMARSKI LIST

GOD. 55.

FEBRUAR

1931.

*Prof. Dr. NENADIĆ ĐURO (ZAGREB):*

## O SUŠTINI KRIZE U TRGOVINI DRVOM (L'ESSENTIALITÉ DE LA CRISE SUR LE MARCHÉ AU BOIS)

Kad god nastupi i najmanja depresija na tržištu drva, odmah se čuju glasovi za spasavanje drvne industrije kao važne grane narodne privrede, i to obaranjem šumske takse, željezničkih tarifa, raznih vrsti dažbina i t. d. Uzroci se krize ne ispituju, nego se posljedice gledaju i uvećavaju više nego treba. U prouđivanju toga pitanja treba biti pravičan i ispitati, da li u nas uistinu postoji kriza u trgovini drva i da li je kriza tako teška, kako se prikazuje. Kod toga valja ispitati i to, da li vlasnici šuma za drvo dobivaju toliku cijenu, da mogu pokrivati troškove uprave šuma, namirivati državne i općinske dažbine i druge terete, koje podnose i trgovci drvom.

Kriza, koja u svijetu vlada, naravski, nije mogla mimoći ni našu državu. Uzroci općoj krizi u svijetu su mnogovrsni. Po mišljenju nekih glavni uzrok svjetskoj krizi leži u poremećaju ravnoteže između proizvodnje i potrošnje poljoprivrednih proizvoda. Formula »proizvodnja u masi i potrošnja u masi« bila je pogrešna, vele neki, jer proizvodnju u poljoprivredi u velikom dijelu danas vrše maštine, a potrošnju tih proizvoda ljudi. U potrošnji se zbog smanjenja kupovne snage svih zaraćenih naroda Evrope pokazala zamorenost, poslije čega je kriza izbila u punom jeku.

U tu sveopću krizu svijeta uvučeno je prošle godine i drvo naših šuma. Potrebno je odmah naglasiti, da su prilike kod nas u uporedbi s prilikama u ostalom svijetu mnogo bolje. Posljednjih godina nije se u trgovini drvom osjećala tako teška situacija kao u trgovini poljoprivrednih proizvoda, iako trgovci drvom nisu nikada bili zadovoljni, nego su uvijek tražili zaštitu svojih interesa. U stvari vlasnici šuma nisu imali razloga da se tuže na slabe prodaje svojih šuma, jer se na licitacijama polučivala viša cijena od procjene vrijednosti šume. Šume su se vrlo dobro prodavale uz veliko takmičenje kako velikih tako i malih šumskih trgovaca, pa i onih, koji se prije toga nisu tim poslom nikada bavili, što je bio dokaz, da je trgovina drvom lukrativan posao.

Trgovci drvom iznose u svojim listovima i prestatvama nadležnim vlastima, da je izvoz drva u god. 1930. podbacio za 400 milijona dinara

prema izvozu u god. 1929. To je zaista velika cifra, koja bi svakako značila katastrofu drvne industrije, kad bi ogromni izvoz drva u vrijednosti od blizu 2 milijarde dinara u 1929. god. pretstavljao vrijednost n o r m a l n o g g o d i š n j e g e t a t a n a ř i h ſ ū m a, i kad ne bi u tom ogromnom izvozu bio sadržan veliki dio drvne glavnice, koji se nije smio posjeći, već je morao u interesu budućeg zdravog odvijanja trgovine drvom da i dalje ostane u šumi i da služi kao produktivno sredstvo. Osim toga bi taj prigovor bio opravdan i onda, kada mnogi trgovci drvom na svojim skladištima ne bi imali ogromne količine robe, koje neće da u inostranstvo prodadu jeftinije nego u god. 1929.

Trgovina drvom zadnjih 10 godina svojim neobično naglim razvitkom postala je važan činilac našeg ekonomskog života. U eksportnoj statistici naše države zauzima drvo prvo mjesto. Prema službenim statističkim podacima od 1920.—1929. god., izvezeno je svih vrsta drva u težini od 13,373.500 tona u vrijednosti 12.531.437.769 dinara. Ako se toj izvezenoj količini drva, koja u sirovom stanju u šumi iznosi najmanje 20 milijuna kubnih metara, pribroji još ona količina drva, koja se u državi potrošila, a koja sigurno nije manja od količine izvezenog drva, to se dobiva ogromna količina drva od 40 milijona kub. met., koja se u prvom deceniju zajedničkog državnog života Srba, Hrvata i Slovenaca u našim šumama posjekla!

Po izjavi šumskih trgovaca poslije rata postao je izvoz drva iz jugoistočnih zemalja Evrope 5—6 puta veći nego do rata, a naročito se povećao izvoz drva iz Jugoslavije i Rumunjske. U trgovini drvom zauzimala je Jugoslavija u jugoistočnoj Evropi prvo mjesto. Njeno se drvo izvozi u više od 20 zemalja svijeta.

Da li će naša država tako ogromnu količinu drva trajno moći izvoziti i da li šume Jugoslavije uistinu sadržaju neiscrpljive mase drva?

Na ta pitanja valjalo bi prije odgovoriti nego što se govori i piše o krizi u trgovini drvom, prikazujući je latentnom, koju valja spasavati, jer — sudeći po sadanjem tempu sječe šuma — izgleda, da ćemo za dvadeset godina, a možda i prije, biti gotovi sa sjećom starih šuma.

Izvoz drva u god. 1929. dostigao je svoj najviši iznos. U toj ogromnoj količini drva u najvećem dijelu sadržana je masa drva, koja se po pravilima valjanog šumskog gospodarstva nije smjela posjeći, jer je pretstavljala veliki dio obrtnog kapitala naših šuma. Prema tome je nelogično govoriti o krizi trgovine drvom u god. 1930. upoređujući izvoz spram god. 1929. Ogromna sječa šuma u god. 1929., kako sam spomenuo, dostigla je svoju kulminaciju. Tolika sječa šuma na sve strane države bez obzira na vrst drva i starost šume umanjila je u velikoj mjeri našu narodnu imovinu, te zbog toga tako jaku sječu šuma ne treba da nastavljamo. Taj slučaj najbolje dokazuje, kako se na krivim prepostavkama dolazi do krivih zaključaka.

Povodom svagdanjeg pisanja o postojećoj krizi u drvarsкоj trgovini kao i povodom toga, što prodaje naših šuma usprkos višekratnog iznašanja na licitaciju i višekratnog sniženja iskličnih cijena ostaju uglavnom bezuspješne, smatram svojom dužnošću, da na ovom mjestu izložim svoj sud o svim tim pitanjima. Činim to tim više, jer se u nas o tom vrlo važnom pitanju ništa ne piše, te zbog toga u trgovačkim listovima i mogu izlaziti članci, koji stručnu sposobnost šumara potcjenjuju i šumar-

ski stalež time ponizuju (Vidi članak »Jesenje dražbe hrastovih stabala« u Drvotrušcu broj 30. od 20. oktobra 1930.).

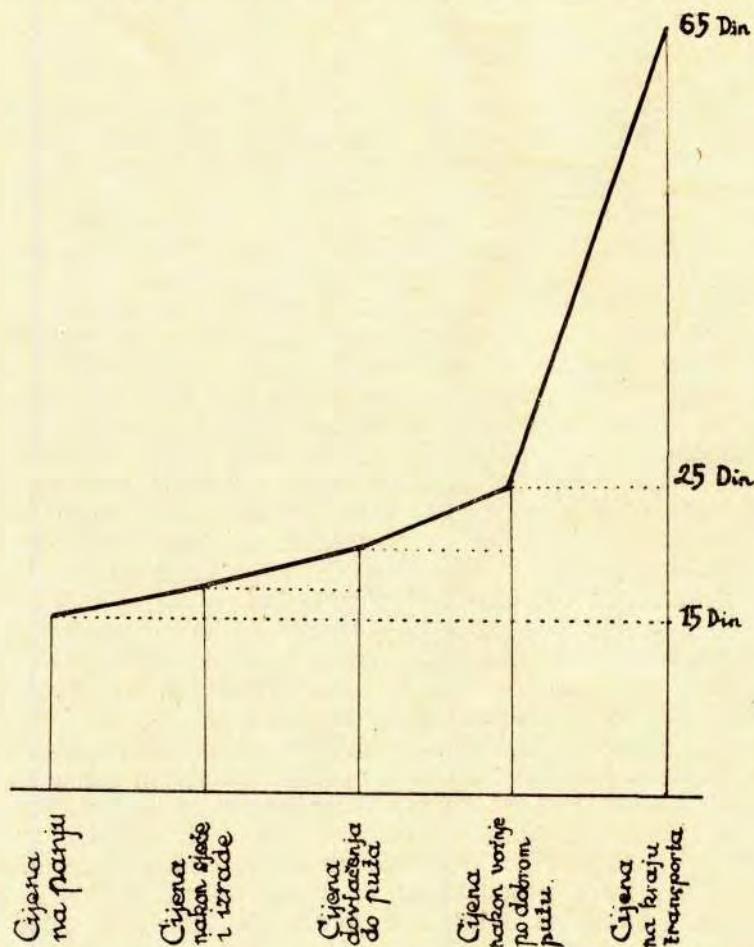
Kako sam spomenuo, izvoz drva u zadnjih deset godina stalno raste i tako podržaje aktivnost trgovачke bilanse kao i stalnost naše novčanice dinara. Za potkrepu svojih dalnjih izvoda donosim sumarne podatke izvoza drva za zadnje 3 godine.

G. 1927.	izvezeno je drva 1,784.000 t.,	pragova 3,374.906 k.	= 1.288 mil. Din.
„ 1928.	“ “ ” 2,159.000 „ „	2,791.679 „	= 1.620 „ „
„ 1929.	“ “ ” 2,143.000 „ „	3,250.577 „	= 1.873 „ „

Usporedimo li izvoz u prvih 10 mjeseci 1930. god. prema istom odsječku vremena u 1929. god., to vidimo, da kriza nije tako teška, kako se prikazuje. Izvoz svih vrsti drva iznosio je za 10 mjeseci 1930. godine 1,407.195 tona u vrijednosti od 1,225,700.000 Din, a pragova 3,060.000 komada, dok je za isti odsječak vremena 1929. g. iznosio izvoz 1,793,623 tone u vrijednosti od 1,454,000.000 Din, a pragova 2,761.000 komada. Kako se vidi u g. 1930. bilo je za 10 mjeseci manje izvezeno drva za 386.428 tona u vrijednosti od 228 mil. Din, dok je pragova za 300.000 kom. bilo više izvezeno nego u istom odlomku vremena 1929. g. Prema stručnim podacima cijena drva u Sloveniji nazadovala je u g. 1930. za 20% od cijene u g. 1929. Prema tomu nije situacija bila vrlo loša obzirom na izvoz drva, kako to trgovci drvom ističu, kao ni gledom na uspjehe licitacija, jer su neke šume u prvoj polovini 1930. god. bile dobro prodavane. Tako na pr. dana 5. III. 1930. kod direkcije šuma II. banske imovne općine u Petrinji držana je licitacija za 8.941 hrast, procjenjenih na 10.814 m<sup>3</sup> grade u vrijednosti od 4,115.119 Din., a postignuta je cijena od 4,320.000 Din. ili 4% više; kod sreskog načelstva u Virovitici dana 12. III. 1930. god. držana je licitacija za 335 hrastova, procjenjenih u vrijednosti od 289.385 Din., a postignuta je cijena od 510.000 Din. ili za 80% više; kod direkcije šuma u Zagrebu dana 20. III. 1930. držana je licitacija za 1.415 hrastova u šumi Žutici, procjenjenih na 3.407 m<sup>3</sup> u vrijednosti od 653.430 Din., a postignuta je cijena od 954.007 Din. ili za 46% više.

U drugoj polovici god. 1930. najednom je stala prodaja hrastovih šuma, što je došlo neočekivano, dok prodaja četinjačnih šuma nije posve prestala. Prva rezerviranost trgovaca tvrdim drvom opazila se kod licitacije šume Popov gaj, šumske uprave glinske. Ta licitacija po svojim peripetijama i posljedicama zaslužuje da se naročito spomene. Na površini od 1.701 jutro procijenjeno je hrastovine 32.194 m<sup>3</sup>, kestenovine 2.598 m<sup>3</sup> i bukovine 341.871 m<sup>3</sup>, svega 376.553 m<sup>3</sup> u vrijednosti od 8.582.283 Din. Na prvoj licitaciji držanoj 1. VIII. 1930. kod direkcije šuma u Zagrebu pristupilo je 15 licitanata, od kojih je samo firma Filipa Deutscha sinovi predala ponudu na 11,459.000 Din. ili za 34% više od procjenjene vrijednosti, dok su ostali trgovci bili samo posmatrači toga dražbenog čina. Pošto je predana samo jedna ponuda, to po zakonu o državnom računovodstvu nije licitacija odobrena. Poslije toga je licitacija šume uz istu iskličnu cijenu bila ponovno određivana i odgađana u tri maha, dok najposlije nije 10. XI. 1930. održana. Na tu licitaciju pristupila su 4 licitanta, od kojih je najbolja ponuda bila iste firme F. D. S. na 6.000.000 Din. Kako se vidi, ta je šuma sa svojom velikom masom u relativno kratkom vremenu u očima iste firme pala u vrijednosti za 5,459.000 Din. ili za 53% manje.

Taj slučaj licitacije šume Popov gaj dokazuje, da je zakon o državnom računovodstvu zastario i da se ne može primjenjivati za licitacije šuma, jer se njime, kako gornji slučaj dokazuje, ne zaštićuju interesi države. U ovom slučaju valjalo je odobriti prvu licitaciju i prihvati ponudu od 11, 459.000 Din., koja je bila vrlo povoljna. Dobro i interes države mora biti najviši zakon. Osim toga taj slučaj licitacije šume Popov gaj dokazuje još i to, da trgovci drvom u mjesecu augustu 1930. god. nijesu



(Vidi str. 54).

situaciju na drynom tržištu smatrali tako lošom, kako su je kasnije počeli crnom bojom bojadisati. Ako se tomu doda, da su trgovci drvom i na ostale licitacije šuma državnih, imovnih općina i zemljišnih zajednica slali svoje posmatrače, to je na osnovu toga opravdano sumnjati, da su trgovci drvom počeli stvarati sporazum, kako bi što jeftinije došli do drva naših šuma. Takovu odluku bilo je njima lako stvoriti, jer u prodaji naših šuma nema reda ni sistema i ne posvećuje se dosta pažnje pitanju što boljeg iskorišćivanja šuma. Za bivše hrvatske vlade u Zagrebu postojao je izvjesni red, po kome su se šume imovnih općina i zemljišnih

zajednica iznašale na licitaciju. Procjene su se po nadzornim organima na terenu ispitivale i loše kalkulacije cijena prerađivale, dok su se dobre kalkulacije cijena priznavale unapređenjem dotičnog šumara procjenitelja.

Videći šumski trgovci tu slabu stranu šumske uprave, to se u svojim glasilima i pretstavkama žestoko obaraju na tobož visoke procjene šuma, tražeći da se one obore za »spas dryne industrije«. Kako je taj zahtjev iz osnova krič, najbolje dokazuje odgovor ministra šuma i rudnika gosp. Dušana Srneca na pretstavku saveza industrijalaca i trgovaca šumskim proizvodima, podnesenu prošle godine u tom pravcu. U tom se odgovoru za visinu šumske takse veli doslovno ovo: »Od prodajne cene drvarske poluprerađevina, koje naša industrija pretežno producira, u stvari otpada na nadnice 55%, a samo oko 10% na šumsku taksu, t. j. na cenu sirovine ili kupovnu cenu drveta u šumi na panju. Meni se stoga čini, da savez u svojim pretstavkama, gde gotovo jedinu važnost polaže na smanjenje kupovnine, ceni sirovine drveta na panju, ne poklanja u dovoljnoj meri svoju pažnju gore navedenim temeljnim faktorima, po kojima bi se imao postići navedeni cilj. Mislim, da u tome nije savez sasma u pravu. Time je jasno označen pravac, u kojem se ima da kreće prilagodivanje prodajne cene kod nas cenama na svetskom tržištu.«

Kako sam naprijed spomenuo, ogromna se količina izvoza drva u 1929. god. ne može smatrati kao normalna osnovka, pa prema njoj usporedivati slabi izvoz drva u 1930. god. i na račun toga tražiti izvjesne olakšice od strane države, koje uglavnom smjeraju na snižavanje šumske takse, ponovne revizije teškom mukom nedavno revidiranih šumskih ugovora, dokidanje izrade u vlastitoj režiji i drugo. To je traženje posve neispravno, jer se navodi, koji tobože to opravdavaju, ne temelje na pravičnosti i na pozitivnim činjenicama. Ispravna se međutim kalkulacija o trajnom poslovanju dryne industrije može osnivati na pravičnim obzirima, koji vode jednak računa o koristi šumskih trgovaca kao i o interesima posjednika šuma. Pri tom se naravno mora imati u vidu to, da su šumski trgovci u stvari tek posrednici između prave šumske proizvodnje i konsumenata drva, te da se drvo naših šuma kod nepovoljne konjunkture ne mora u određenoj godini prodati, nego ono može čekati na bolja i povoljnija vremena.

U nas ima malo valjanih trgovaca drvom, jer se tom granom narodne privrede bave ljudi od svakog zanata i posla. Pilane se podižu na sve strane, a često vrlo daleko od šuma. Njihovi vlasnici traže dryne sirovine i rezervacije šuma za spasenje naroda i dryne industrije. Po njihovom zahtjevu sudeći, moraju se šume prilagodivati pilanama, a ne obrnuto da se pilane akomodiraju šumama. Unutarnje previranje među trgovcima drvom najbolje prikazuje neki pisac iz tih krugova ovim riječima:

»Poratna psihoza, koja je trajala uglavnom doduše do god. 1926. osjećala se je i do pred kratko vrijeme još u dosta jakoj formi. Jagma za brzom i velikom zaradom bila je tolika, da se je često zaboravilo primjenjivati najnužnije mjere opreza. Usprkos toga, a i pored toga došlo je prvih godina iza oslobođenja do brzog nagomilavanja kapitala i rapiđnog proširivanja dryne industrije i trgovine, ali za par godina došlo je do još bržeg propadanja toga nagomilanog kapitala, kao i do propa-

danja prebrzo razvijenih poslova. I opet se obistinila ona stara: »Kako došlo, tako prošlo«. Tek mali, neznatni dio, bolje rečeno, pojedinci znali su očuvati stečene kapitale, jer sigurno je, da je bilo i u tom slučaju lakše steći, nego sačuvati. Ali kako se to dešava kod svakog razočaranja, bilo je i kod nas: nakon prevelike širokogrudnosti obuzeo nas je preveliki prez, da ne kažemo strah...«

»Naravno, da se u tom brzom razvitku katkad i prešlo granice potrebnog opreza, pa da je po koji trgovac ili industrijalac zaplovio vodama, koje su bile za njega preširoke. Mnoga lađa razbila se o hridine, kad je zapala u veliko talasanje i buru privredne krize, koja je minule godine obuhvatila gotovo cijev svijet, a mnoga će se lađa još nasukati ili razbiti...«

»Naročito mali producenti i trgovci, iako nemaju niti relativno onu režiju, koju ima velika industrija, neminovno nazaduju i propadaju, jer im je temelj ili slab ili nikakov. Kapitala imaju malo, naprave i pilane su im većinom primitivne, a prodajna organizacija — ako se o takovoj kod malih producenata može uopće govoriti — zatajila je potpunoma. Ako je takva organizacija postojala, u čemu je ležala? Ležala je u rukama pretrglija. A kako je sada? Pretrglije puni robe od prijašnjih zaključaka po skupljim cijenama, u nemogućnosti da prodaju i svoje vlastite zalihe, ostavili su male producente na cijelu, a oni sami su preslabi, bar pojedinačno, da svoju robu plasiraju uz još rentabilne cijene na stranim tržištima. Prinuždeni su da robu dadu bez cijene, ili da obustave pogone.«

Eto, takovo je stanje drvne industrije, koju po zahtjevima trgovaca drvom valja spasavati uglavnom obaranjem šumske takse!

Kao živ dokaz neracionalne sječe naših šuma u prošlim godinama služe nam ogromne površine srednjedobnih hrastovih šuma, koje su posjećene u najboljoj snazi svoga prirašćivanja. Općenito je poznato, da smo, kako sječom nedozrelih sastojina, tako i inače prekomjernom sječom zrelih šuma, pružili pred stranim svjetom impresiju nesredena i zaostala naroda, koji nije znao i umio da se razumno koristi onim šumskim kapitalom, koji je od propale monarhije naslijedio. Naslijedivši taj kapital, a ne poznavajući njegovo pravo značenje, žurili smo se, da ga što prije potrošimo. Dokaz je tome činjenica, da je 65% državnih šuma predano putem dugoročnih ugovora na eksploraciju velikim preduzećima, dok se 29% tih šuma iskorisćava putem licitacija, a samo 6% u vlastitoj režiji. Prekomjerna se sječa zrelih šuma u prošlim godinama ne može opravdati time, što su te šume pretstavljale zrivo produkt gotov za sječu. Pri tom se pušta međutim iz vida, da su one pretstavljale pored gotovog produkta i produktivna sredstva, pa su se mogle poštovati od sječe bar do 3 decenija, a da pri tom ne bi izgubile ništa na svojoj vrijednosti.

Na osnovu izloženih činjenica neispravna je tvrdnja u izvještaju saveza industrijalaca i trgovaca šumskih proizvoda za 1929. god., gdje se za sječu šuma doslovno veli ovo: »U šumarskoj struci nastalo je prije više od 2 godine izvjesno previranje, prikriveno stručnim motivima i nekom privrednom brigom za interese šumarskog erara i očuvanja šuma od prevelike sječe.« (Vidi članak »Šumska politika« u Drvotrušcu br. 22. od 1. VIII. 1930.). To je aludiranje na moje navode, koje sam zastupao na glavnoj skupštini J. Š. U., držanoj 8. i 9. decembra 1928. g. u Zagrebu,

u predavanju »Zabrana izvoza hrastovih pragova<sup>1</sup>«, gdje sam dokazao, da milijunski izvoz hrastovih pragova iz godine u godinu ide na štetu našeg valjanog šumarskog gospodarstva, uredenog saobraćaja i državnih financija. Za sve te tri grane državnog života bilo bi dobro i korisno da se uvede izvozna carina na hrastove pragove. Ministarstvo saobraćaja već danas ne može da pokrije potrebu na hrastovim pravgovima uz umjereni cijene.

Isto je tako od strane šumskih trgovaca deplasirano opravdavati prekomjernu sječu šuma zbog toga, da se time pruži domaćem siromašnom radništvu zarade, a željeznicama prevozne pristojbe, kako to svakodnevno ističu šumski trgovci u svojim listovima. Velike površine državnih šuma, koje su predane putem dugoročnih ugovora na eksploraciju, biće kroz relativno kratko vrijeme posjećene, pa se i nehotice već ovdje nameće pitanje, odakle će se onda namaknuti zarade domaćem radništvu kao i pristojbe željeznicama za transport drva.

Poljoprivrednu krizu, koja je teško pogodila našeg seljaka, nastoje nadležni faktori ublažiti na razne načine. Tako se sazivaju ankete država za zajedničku prodaju agrarnih proizvoda, osnivaju se posebni zavodi za promicanje spoljne trgovine, pridiže se zadružarstvo, ograničava se žitarska produkcija a pospješuje se produkcija industrijskog i krmnog bilja, ukidaju se izvozne carine na poljoprivredne proizvode te uvozna carina na poljoprivredne strojeve i t. d. Dok se, kako vidimo, za poljoprivredne proizvode nastoji postići što veća prodajna cijena i tako sprječiti osiromašenje našeg seljačkog svijeta, to se za drvo traži, da mu se cijena obori. Zar to nije paradoks, zar drvo naših šuma nije proizvod zemlje i dobro našeg seljaka, koji će uz što manju cijenu prodaje svojih šuma biti još siromašniji nego što danas uistinu jest? Prodaja drva uz niske cijene ima mnogo teže posljedice u sadašnjici i budućnosti nego prodaja poljoprivrednih proizvoda. To dolazi odatle, što postoji velika razlika između poljoprivredne i šumske produkcije. Šume koje siječemo nismo mi uzgojili, nego naslijedili od pređa, te su one svojina i budućih generacija, koje moraju također od tih šuma imati koristi.

Kriza u poljoprivredi ima svjetsko značenje i za nju nema izgleda, da će brzo prestati. Izlaz se može naći tek dugotrajnim trudom i naporom, što sve vodi do nove orientacije u poljoprivredi: od ratarstva u stočarstvo i voćarstvo. U šumskoj produkciji nije tako, jer se tu ne može pomišljati na promjenu pravca proizvodnje, a ta je stalnost glavna značajka šumske produkcije.

Historija nacionalne ekonomije nas uči, da je takovih kriza bilo u prošlosti. Tako je poslije francusko-njemačkog rata god. 1871. zahvatila kriza evropsku poljoprivrednu, koja je našla odjeka u slavonskim hrastovim šumama. U isto doba je provedeno razvojačenje Vojne krajine (1871.) i odmah bilo određeno, da se na području brodske i petrovaradinske pukovnije izluči površina od 30.000 jutara starih hrastovih šuma u svrhu, da se osnuje »Krajiška investicionala zaklada« sa zadaćom, da se diže i promiče kulturno i materijalno stanje graničara iz prihoda tih šuma, te provodi pošumljenje krasa. Odmah nakon izlučenja htjela je austrijska vlada, da sve šume najednom proda i stranim elementom na-

<sup>1</sup> Šumarski List 1929. str. 1.

seli.<sup>2</sup> Tadanji upravitelj zaklade, general Molinary, sklopi s jednim konsorcijem kupoprodajni ugovor, prema komu se cijela površina šuma prodaje za svotu od 33,300.000 forinata, a rok sječe odredi se za 25 godina. Uslijed nastupile krize izgubi taj konsorcij poduzetnost duha, te ne čekajući, dok se konjunktura svjetskog trga popravi, prekinu ugovor i pusti svoju kauciju od 3,300.000 forinata u korist zaklade propasti, a osim toga izgubi u ime raznih troškova još 2 milijona forinata. Na taj način i na našu narodnu sreću ostaše šume vlasnost zaklade, koja ih počne pomalo unovčivati i do god. 1910. sve ih je prodala. Svota, koja je kroz 40 godina sječe tih šuma unišla, bila je 3—4 puta veća od one, koju je general Molinary prvi puta polučio.

Ja sam računom dokazao, da je cijena slavonskoj hrastovini u zlatu od 1881.—1913. rasla godišnje za 4,24%, a od 1881.—1928. za 3,8%.<sup>3</sup> U tom dugom odlomku vremena bilo je dizanja i padanja cijena našeg mnogovrijednog hrastovog drva, ali tendenca cijena bila je uvijek u pravcu rastenja.

Padanje cijena drvu ne može se toliko pripisivati manjoj potražnji na drvu, koliko živom nastojanju u svijetu, da se svim dobrima cijena obori, pa time i drvu. U Slovenskoj na pr. po priznanju tamošnjih stručnjaka nije potražnja za drvom tako jako pala, kako to neki interesi ističu, kao što uopće kriza u trgovini mekanim drvom nije tako osjetljiva kao tvrdim drvom. Prema tomu neki uviđavniji šumski trgovci ne govore o krizi u trgovini drvom u smislu većine najjačih drvarskih trgovaca, nego tu krizu označuju »preokretom, koji ide doduše za umanjivanjem cijena, ali ujedno i za njihovom stabilizacijom«.

Kako sam naprijed spomenuo, uslijed porasta proizvodnje žita u cijelom svijetu došao je i kod nas do izražaja poznati zakon ponude i potražnje na tržištu, koji regulira cijenu sirovina, te po kome cijena robi na tržištu pada, ako robe ima mnogo a kupaca malo. Posve drugačije stoji stvar sa cijenama drva. Poznato je, da je prošlih godina cijena drvu u nas rasla a žitu padala, i da je aktivnost trgovачke bilance u nas podržavao ogromni izvoz drva u milijardama vrijednosti, koji je iznosio 20—25% cijelokupnog izvoza. Cijena hrastovim pragovima u g. 1930. nije ništa manja nego u g. 1929., a uz to njihov izvoz sve više raste.

Sudbinu padanja sadanje cijene žitu kroz godine i godine ne će drvo nikada dijeliti, i to:

1. zbog toga, što se šumska proizvodnja odnosno prirast u šumi ne može upotreboti umjetnih gnojiva i strojeva dizati, kako je to moguće u poljoprivredi;

2. što šume, koje danas siječemo, nismo mi podigli i odnjegovali, nego od svojih pređa naslijedili, a njihova se površina sjećom sve više umanjuje;

3. što za sjeću i izvoz drva iz šume treba ulagati mnogo kapitala, a to se ne može činiti, ako cijena drvu pada;

4. što države, koje su naše drvo do sada uvažale, to će činiti i u buduće, te ga zbog toga ne trebamo njima silom nuditi, a to tim manje, što za dobivenu cijenu drva ne možemo pokrivati troškove proizvodnje drva u našim šumama;

<sup>2</sup> Oesterreichische Monatsschrift für Forstwesen od g. 1871, sadrži oglas licitacije.

<sup>3</sup> Prof. Dr. Nenadić: Uredivanje šuma. 1929. str. 45.

5. što imamo još malene zalihe hrastovine odlične kvalitete, kojoj nema preanca na svijetu, a koju moramo oprezno prodavati, jer ona u svojoj vrijednosti, kao ni zlato, ne gubi, i najposlijе

6. što je čuveni ruski dumping (damping) s drvom, kojim su nas šumski trgovci plašili, brzo svršio nakon prvih bučnih uspjeha, te tu rusku opasnost solidniji šumski trgovci ne uzimaju u račun.

Naprijed sam spomenuo, da je drvna masa jedan od najglavnijih faktora šumske proizvodnje. O njoj zavisi godišnji kvantitativni i kvalitativni prirast šuma. Njom je uvjetovana količina godišnjih odnosno periodičkih sjeća šuma. Zbog toga ona mora da stalno u šumi postoji i izvjesnom iznosu, koji ne smije nikada pasti ispod svoje normalnosti. U normalno uređenoj šumi u ophodnji od 100 godina (gdje ima pet dobnih razreda à 20 godina) ide na masu dvaju najstarijih razreda oko  $\frac{3}{4}$  cijelokupne mase. Ta se značajka drvne mase kao produktivnoga sredstva kod nas malo cjeni i uvažava, a obećava se sjeća šuma i zamjera šumarsima neka uskogrudnost u provadjanju doznaka šuma za sjeću.

Razumljiv je interes šumskih trgovaca kako velikih tako i malih, koji idu za tim, da im se rezervišu što veće šumske površine — eksploraciona područja — i uz što nižu cijenu, da se snize željezničke tarife za prevoz drva, da se snize razni socijalni tereti kao porezi i t. d. Taj interes međutim mora imati svoje prirodne granice. Racionalno rješenje ekonomске krize treba tražiti u slobodnoj i pravednoj primjeni ekonomskih i socijalnih zakona. To znači, da se ne može od vlasnika šuma tražiti, da se na njihov račun spasava drvna industrija od krize, koja je uglavnom u rukama relativno malenog broja ljudi sa jakim kapitalom domaće i strane proveniencije. U uglednom listu »Socijalna misao« br. 10. od 1930. god. str. 135 u članku »Tko je krivac nedaćama privrede« razrađuje g. Dr. B. Adžija pitanje, da li »socijalne mjere i socijalni zakoni ugrožavaju privredni produktivitet, kako se to tvrdi od strane poslodavačkih krugova«, te dolazi do zaključka, da su »nesposobnost i loš moral mnogih poduzetnika krivci nedaćama poljoprivrede« i da je »gramzivost najtipičnija karakteristika mnogih današnjih industrijalaca i trgovaca«. Osim toga veli još ovo: »Ogromna većina poduzetnika i trgovaca nemaju ni pojma o dubljem značenju i svrsi narodne privrede, a najmanje znaju o tome, da privreda ima da bude u službi čitave društvene zajednice. Ono što se danas zove trgovina većinom je to samo spekulacija, i to ona u najgorem smislu... Trgovci i poduzetnici nastoje da se što više obogate i da onda poduzeće kao nepotrebnu stvar odbace i napuste... I dok su se ti patriote u bivšoj monarhiji zadovoljavali sa malim procentom na njihove akcije, oni su smatrali, da im njihova vlastita nacionalna država mora njihov patriotizam nagraditi sa postostručenim dobitkom. Ratna i poslijeratna konjunktura do krajnjih je granica demoralizirala te krugove i upravo je ta demoralizacija uzrokom i krivicom mnogih poteškoća narodne privrede i ona gotovo jedina ozbiljno ugrožava produktivitet privrede. Pored demoralizacije dolazi nesposobnost vodećih funkcionera u poduzećima, stručna teoretska sprema zadnja je njihova briga, a da se o njihovoj općoj obrazovanosti i kulturi ni ne govori. Glavno je biti praktični »macher««.

Prema tome za rješenje krize u trgovini drvom postoji samo jedan normalan način, a to je onaj, koji sačinjava osnovku pravičnog raspore-

đivanja blagostanja i koji bi najbolje odstranio požude i zavisti, koje uvjek prate svako nagomilavanje bogatstva samo na jednoj strani.

Uporno nastojanje u stručnoj trgovачkoj štampi i pretstavke za obaranje šumske takse pretstavljaju naš specijalitet, koji se ne nalazi kod drugih naroda, kako ču to niže dokazati. Obaranjem međutim samo šumske takse, a ne racionalizacijom i štednjom u cijelom inače poslovanju, ne može se ići u susret stagnaciji u drvnoj trgovini. U kolikom odnosu treba da stoji šumska taksa spram ostalih proizvodnih troškova izrade šume, najbolje pokazuje slijedeći diagram, koji je vrijedio u Njemačkoj prije rata za smrekovo drvo, dakle u posve normalnim prilikama i u državi razvijene trgovine drvom i najnaprednijeg šumskog gospodarstva na svijetu.

### DIAGRAM

(Vidi str. 48).

Kako se iz tog diagrama vidi, cijena se drva na panju spram cijene na koncu transporta odnosi kao 1 : 4. Utvrđeno je iskustvom i to, da na jednakoj udaljenosti troškovi sječe, izrade i izvoza drva iznose kod hrasta 4—6, a kod četinjača 2—4 puta više od cijene na panju u šumi. Prije nego li se pristupi definitivnom snižavanju šumskih taksa trebaće svakako da se imaju u vidu spomenute činjenice. Osim toga diagram pokazuje i to, gdje treba početi, da se kriza u trgovini drvom ukloni. Da se tu ne mora početi s obaranjem šumske takse, nije potrebno napose isticati.

Kako sam u uvodu spomenuo, običajna je stvar u nas, da se kod svake i najmanje depresije na tržištu drvom odmah dižu glasovi za snižavanje cijena drvu na panju. Uzroci se tome ne ispituju, nego se posljedice preko mjere uveličavaju, tražeći poboljšanje u korist samo jednog kontrahenta, t. j. trgovca dryvom, a da se pri tom ne vodi računa o interesima drugog kontrahenta, t. j. vlasnika šume. Kod drugih međutim naprednih naroda ovakova se stvar prosuđuje sasvim drugačije. Tako je ugledni drvarske list »Holz-Centralblatt« (broj 116., 118., i 119. g. 1930., koji izlazi u Stuttgartu) baveći se istim pitanjima ocrtao u članku »Preisabbau und Holzwirtschaft« postojeće današnje teškoće ne samo u drvnoj trgovini (Holzwirtschaft), nego i na polju šumskog gospodarstva (Forstwirtschaft).

Prije nego priđemo na prikaz izvoda toga članka, valja mi spomenuti, da u nacionalnoj ekonomiji postoji zakon, po kom cijena proizvedenim dobrima mora u najmanju ruku biti tolika, da pokrije troškove njihove proizvodnje. S toga gledišta polazeći nemoguće je sniziti cijene dobrima, ako se istovremeno ne mogu sniziti i troškovi njihove proizvodnje. Nije pravično, da obaranje cijena drvu ide na rāčun samo njegovog producenta t. j. vlasnika šume. Treba istaći, da danas padanje cijene produkcionih troškova ne drži isti korak sa snizivanjem cijene gotovog proizvoda.

U spomenutom njemačkom listu sadržana je slijedeća statistika o gibanju cijena glavnih proizvoda poljoprivrede, industrije i građevnog materijala u vremenu od 1928.—1930. (t. zv. indeksni broj 1913. = 100):

**Poljoprivredni i industrijski proizvodi:**

	januar 1928.	januar 1930.	juli 1930.	gibanje cijena u %
Biljna hrana . . . . .	144,6	117,2	119,7	-24,9
Stoka . . . . .	102,1	127,9	111,9	+ 9,8
Stočni proizvodi . . . . .	146,6	133,7	121,3	-25,3
Krmivo . . . . .	140,9	98,3	97,1	-43,8
Sveukupno polj. proizvodi . .	<b>132,2</b>	<b>121,8</b>	<b>114,8</b>	<b>-17,4</b>
Ugalj . . . . .	130,8	138,4	136,0	+ 5,2
Željezo, željezna sirovina . .	126,0	129,6	125,4	- 0,6
<b>Građevni materijal:</b>				
Kamen i opeka . . . . .	166,2	175,3	167,3	+ 1,1
Željezo za gradu . . . . .	138,0	141,1	136,9	- 1,1
Gradevno drvo . . . . .	<b>164,5</b>	<b>149,9</b>	<b>135,1</b>	<b>-29,4</b>
Gradevni materijal uopće . .	157,6	158,0	148,6	- 9,0

Iz gore navedene statistike se razabire, da je u Njemačkoj cijena drveta padala zajedno s padanjem vrijednosti novca, t. j. drvo u stvari nije poskupilo. Dalje se vidi i to, da je cijena drva uvijek bila nešto viša od cijena agrarnih proizvoda, ali mnogo niža od cijene drugog građevnog materijala odnosno industrijskih proizvoda. To se donekle može razjasniti današnjim načinom građenja kuća, gdje se sve manje upotrebljava drvo, a pri tom stavljuju sve veći zahtjevi na kvalitet drva. Iza krmiva drvo je podnijelo najveći pad cijena, dok je cijena željeza, želj. rude i željeza za gradu ostala ista, a cijena ugljena i opeke je pače porasla. Da je građevni materijal od god. 1928. uopće pojeftinio, ima se u prvom redu pripisati padanju cijene drvu. Naprotiv tome padanju cijene drva ne umanjuju se njegovi proizvodni troškovi, te na taj način rentabilitet šumskog gospodarstva dolazi u pitanje, kako to izlazi iz slijedećih računa:

U jednom većem šumskom gospodarstvu drž. šume u Bavarskoj iznose troškovi proizvodnje drva prema god. 1913. preračunano u dinare (100 D = 13,45 M) po ha, kako slijedi:

	1913.	1930.
Proizvodni troškovi:		
Uprava . . . . .	= 148 Din.	255 Din.
Porez i druge dažbine .	= 18 "	54 "
Uzgojne radnje . . .	= 30 "	61 "
Prometala . . . . .	= 20 "	40 "
Uredivanje šuma i dr. .	= 9 "	20 "
<hr/>		
Svega:	225 Din.	430 Din.
Izrada u vl. režiji po m <sup>3</sup>	= 24 "	51 "
Za prirast od 4 m <sup>3</sup> po ha	= 96 "	204 "
<hr/>		
Svega:	345 Din.	685 Din.
po m <sup>3</sup>	= 86 Din.	171 Din.

Kako se iz gornjih podataka vidi, strahovito su porasli troškovi u proizvodnji drva u drž. šumama Bavarske. Taj odnos je za naše prilike još veći, što žaliboze ne možemo zbog pomanjkanja statistike brojевно dokazati. Naprotiv tomu porastu troškova ne može se veća proizvodnja drva nikakvim sredstvima podići, jer je šumska proizvodnja u svojoj akciji stalna i dugotrajna.

Ništa bolje nisu prilike u privatnim šumama (seljačkim), za koje pisac donosi također slijedeće podatke troškova proizvodnje za ove godine:

### 1913. god.

Sirovi prihod deblovine po m <sup>3</sup> iznosio je 80% od drž. takse, koja je bila 195 Din, dakle . . . . .	156 Din.
Odbivši troškove (naprijed 86 po m <sup>3</sup> ) . . . . .	86 „
Ostaje čist prihod po m <sup>3</sup> 70 Din. ili po ha (4 m <sup>3</sup> ) . . . . .	280 „

### 1930. god.

Sirovi prihod deblovine po m <sup>3</sup> iznosio je 80% od drž. takse, koja je bila 242 Din, dakle . . . . .	194 Din.
Odbivši troškove (naprijed 171) . . . . .	171 „
Ostaje čist prihod po m <sup>3</sup> 23 Din. ili po ha (4 m <sup>3</sup> ) . . . . .	92 „

### 1931. god.

Sirovi prihod deblovine po m <sup>3</sup> iznosiće prema padanju cijene drvu u drž. šum. 222 Din × 80% 178 Din.	
Odbivši troškove (naprijed 171) . . . . .	171 „
Ostaje čist prihod po m <sup>3</sup> 7 Din. ili po ha (4 m <sup>3</sup> ) . . . . .	28 „

Kako se vidi, prema sadanjoj cijeni drva iznosiće šumska renta u god. 1931. jedva  $\frac{1}{4}$  rente iz god. 1913. Ako se ukamaćenje računa sa 3%, to prihodna vrijednost zemljišta iznosi 933 Din po ha. Zbog malene cijene drvu ne odbacuje šumsko gospodarstvo nikakve rente. Tu sadanju pasivnost nekada evatućeg šumskog gospodarstva u Njemačkoj najbolje prikazuju prihodi i rashodi drž. šuma u Bavarskoj, koji preračunati u dinare iznose u milijunima:

God.	Prihod	Rashod	Višak
1913.	865 mil. Din.	408 mil. Din.	447 mil. Din.
1925.	1.227 „ „	740 „ „	487 „ „
1930.	1.024 „ „	840 „ „	174 „ „
1931. (predlog)	954 „ „	840 „ „	222 „ „

Pisac članka sumnja, da će se predlog za 1931. g. moći realizirati, ako cijene drvu budu dalje padale. Ako cijene drvu budu padale, a ne uporedo i troškovi proizvodnje, to je sigurno, da će šumsko gospodarstvo prestati biti važna grana narodne privrede. Osim toga nam gornje brojke o prihodu drž. šuma u Bavarskoj pokazuju i to, da se pored vladajuće strašne krize ove zemlje ne sijeku državne šume mnogo više nego prije rata, akoprem državni budžet u toj zemlji mnogo zavisi o prihodu drž. šuma, kojih površina iznosi samo 845.872 ha, dok je površina šuma cijele zemlje 2.494.342 ha ili 32,9% površine zemlje. Po zašumljenosti je Bavarska jednak Jugoslaviji (32%), ali njena površina šuma jedva iznosi  $\frac{1}{3}$  površine šuma Jugoslavije, koje iznose 7.586.000 ha. I površina državnih šuma Jugoslavije od 1.442.854 ha skoro je dva puta veća od državnih šuma Bavarske (845.872 ha). Za upoređenje s našim prilikama donosim

ovdje po državnom budžetu predviđene prihode i rashode, te višak naših državnih šuma za tri zadnje godine:

	Prihod	Rashod	Višak
1928/29.	174,439.105 Din.	81,745.888 Din.	92,693.217 Din.
1929/30.	150,050.419 "	102,442.565 "	47,607.854 "
1930/31.	167,467.754 "	121,938.795 "	45,528.959 "

Kolike li dakle razlike u prihodima, površini te gospodarskim uspjesima državnih šuma Bavarske i Jugoslavije?! Za 20 godina, a vjerojatno i prije, mi ćemo sa sjećom starih drž. šuma biti gotovi. Poslije toga će nastupiti dugi period vremena, da u drž. šumama neće biti ništa za sjeću i prodaju. Pisac spomenutog članka gornje statističke podatke završuje ovom konstatacijom: »Mi stojimo pred neoborivom činjenicom, da trgovina drvom (Holzwirtschaft) i šumsko gospodarstvo (Forstwirtschaft) stoje na granici svog rentabiliteta, te da dalje padanje cijene drva jedino na račun njihova prihoda, a da se troškovi proizvodnje uporedo ne umanjuju, vodi ova pot hvata u potpunu propast«.

»U privatnim šumama doći će uz padanje cijena drvnu do jačeg zahvata sjeće starih sastojina, što se međutim ne može očekivati u državnim šumama (!), te sve to vodi do devastacije šuma (Raubbau)«.

Iz poučnog tog članka mogao bi donijeti još nekoliko interesantnih konstatacija, ali je — držim — dosta i to, što sam naveo. Po gornjem primjeru trebala bi naša drž. šumska uprava, kao i direkcije imovnih općina statičkim putem odrediti rentabilitet svoga šumskog gospodarstva. Kod toga računa teško bi se odlučili na višekratno snizivanje svojih procjena šuma, kako su to prošle jeseni učinile direkcije nekih imovnih općina, snizujući u dva tri maha procjenjene vrijednosti i izlažući šume na prodaju po cijeni »kako podje«. To je pitanje od prvaklasne važnosti, koje zaslužuje, da ga obrade stručnjaci imovnih općina, ako neće da o njima govori potomstvo isto onako, kako oni danas sude o svojim predšasnicima u upravi, koji su u svoje doba prevelike sjeće šuma odobravali riječima: »Dok sam ja šef imovne općine, biće novaca, a poslije mene neka drugi brigu brinu, kako znadu«. Zbog takove uprave došle su sada neke imovne općine u tešku situaciju, te je s njima mučno upravljati. Izlazak se međutim iz tako teškog položaja ne sastoji samo u obaranju vlastitih procjena šuma u kratkom vremenu u cilju da se namakne novac za pokriće godišnjeg proračuna.

Na osnovu svega gore izloženoga mogu na pitanje, koji bi način bio podesan za ozdravljenje krize u trgovini drvom, odgovoriti ovo:

Jaki lijekovi za to ne postoje. Problem, koji je pred nama, nije problem, koji se mora riješiti samo obaranjem šumske takse u korist trgovaca drvom. Ako se reče, da masa naših šuma nije velika i neiscrpljiva, nego je naprotiv pri kraju, te ako se ima na umu dugotrajnost šumske produkcije, to je jedini lijek: o g r a n i č e n j e s j e ċ e š u m a . Proizvodi šumskog gospodarstva ne moraju se prodati u određenoj gospodarskoj godini kao proizvodi poljoprivrede. Kod nas se u tom pravcu ne može govoriti o krizi trgovine drvom. Ja sam uvjeren, da, u koliko je kriza u trgovini drvom danas teška, u toliko će brže i snažnije biti njenopopravljene. Sjeća naših šuma nije samo stvar trgovaca drvom, ona treba da interesuje cijeli narod, a država ne smije da favorizira jednu

malenu, ali jaku grupu interesenata spram najširih narodnih slojeva, čiji je interes baš u tom, da uvijek ima za sjeću zrelih šuma, i da ne nastupi ni najkraći prekid u sjeći takvih šuma i trgovini drvom. U privredi ne smije biti povlaštenih. Jednakopravnost je i u privredi poluga napredovanja. Trgovina drvom preboliće i ovu krizu, kao što je prebolila mnoge druge, ne manje teške krize u vremenima, koja su bila mnogo teža nego danas. Ta kriza znači preokret na bolje i put k stabilizaciji prijeratnih cijena zlatne valute.

Česta je tužba, da se trgovina drvom nalazi u teškoj krizi, neopravданa a pomalo i smiješna. Istina je svakako to, da se ona s narodno-gospodarskog gledišta ne nalazi u normalnom toku, jer se u nas više siječe nego što u šumama priraste na godinu. To ide na štetu budućih generacija, koje su također vlasnice sadanjih starih šuma. Pitanje sjeće šuma u današnjoj količini je vrlo važno. Od pravilnog riješenja toga pitanja zavisice ovo, što smatram kao najvažnije: materijalni napredak naroda u budućnosti, budućnost šumarskog staleža i razvijatka naše šumarske nauke. Sudeći prema postojećem raspoloženju izgleda, da se kod nas ne shvaća ispravno pojam pravilne sjeće. Svatko ga tumači onako, kako to odgovara njegovom shvaćanju svijeta i života. Principi šumarske nauke se pri tom ne uvažaju i ne cijene. Za šumske trgovce kao i one »šumarske stručnjake«, koji su ogrezli u materijalističkom shvaćanju, pa se lako i s velikom elastičnošću akomodiraju svakom zahtjevu za sjeću šuma — za njih je materijalna korist sve i sva. U ovakovim bi se okolnostima moglo kod nas zapravo više govoriti o teškim prilikama, u koje ponovno zapada naša šumska uprava, nego o neprilikama šumskih trgovaca, koje su navodno nastale sadašnjom krizom u trgovini drvom.

Kao što sunčane zrake svakog dana stalno svijetle i time osiguravaju život na zemlji, tako treba da i u našem šumskom gospodarstvu postoji potpuna sigurnost i stalnost, a zbog toga je potrebno, da drvo naših šuma više cijenimo, i da vjerujemo u njegovu visoku vrijednost u budućnosti, jer su šume dobro od neprocjenjive vrijednosti za materijalni opstanak i kulturni napredak naroda.

#### RÉSUMÉ.

Nos commerçants au bois, dans leurs revues et dans leurs pétitions, soulignent constamment une prétendue crise dans le commerce de bois. Cette crise, ils la voient dans l'infériorité de l'exportation de bois durant l'année 1930 par rapport à celle de 1929.

L'auteur démontre que la déduction d'une crise véritable du fait même de ladite infériorité est un vrai non-sens et qu'il n'est pas permis de faire un jugement sur la normalité ou l'anormalité du commerce au bois en comparant l'exportation de 1930 avec celle de 1929. Car l'exportation de bois durant l'année 1929 n'était nullement normale, mais au contraire de beaucoup supérieure à celle qu'on pourrait, selon la possibilité de nos forêts, désigner comme normale. L'année 1929 était à l'égard de l'exportation de bois une année de record. Son exportation ne représente donc en aucune façon la possibilité normale de nos forêts qui était vraiment beaucoup dépassée par cette exportation.

Les écrits et les pétitions desdits commerçants ne sont donc qu'un des signes multiples qui laissent connaître l'existence d'un vrai cartel. L'auteur démontre son existence aussi par d'autres exemples, plus évidents encore.

Inž. DUŠAN NOVKOVIĆ, SARAJEVO:

## GDJE TREBA TRAŽITI UZROČNIKE SUŠENJU ČETINJASTIH ŠUMA U BOSNI

(OÙ SONT À CHERCHER LES CAUSES DU DÉPÉRISSEMENT  
DES FORÊTS CONIFÈRES EN BOSNIE)

U Šumarskom Listu od oktobra pr. g. gosp. Bambulović traži uzročnike i odgovorna lica za katastrofalnu navalu potkornjaka.

Ovim člankom nemam namjere, da koga optužujem ili branim, no da bi i javnost bila upućena u ovu pojavu, želim ovdje da iznesem neke podatke i činjenice, koje će unijeti više svjetla u cijelu stvar, makar je to većini nas, koji smo služili kod eksploatacije ovih šuma, sve poznato.

Istina je, da je i u drugim zemljama bilo katastrofalnih pojava insekata, Uzroci ovakovim najezdama mogu biti razni. Osobito pogodne klimatske prilike za potkornjake, prejako iskorištavanje šuma, čiste četinjaсте sastojine, slab red u šumi, nemar u prvim momentima pojave oko suzbijanja insekata i t. d.

Potkornjaci se javljaju postepeno na izvalama, neoguljenim panjivima, kladama i sitnom materijalu, koji je ostao u šumi neoguljen iza iskorištavanja, na ozlijedenim stablima, vjetrolomima, prvo na južnim ekspozicijama, jako prorijeđenim sječama, a zatim kako njihov razvoj napreduje, proširuje se i njihov razorni utjecaj na manje otporna, a u pomanjkanju takovih i na zdrava stabla.

Poznata je stvar, kakovo je stanje kod nas nastalo iza oslobođenja. Politički haos sve je više uzimao maha, a da su šume u tom haosu igrale važnu ulogu, poznato će biti mnogima i osim šumara. Šuma je bila objekt, kojim su razne želje i željice mnogih protekcionaša i političkih trabanata bile zadovoljavane, pomoću njih su se punile kuglicama biračke kutije. Drveta je trebao svak: beskućnik, dobrovoljac, trgovac, protekcionaš, politički korteš, požarom postrandali, gladni iz Hercegovine, mnogobrojna humana i dobrotvorna društva, koja su sad počela nicati kao glijeve iza kiše. I svim se išlo u susret, naše šume morale su da zadovolje njihove pohlepne želje. Svaki je režim gledao da zadovolji svoje pristalice, jer od njih je opet zavisilo trajanje vlasti toga režima.

Na drugoj strani imamo velike šumske industrije, razne firme i trgovce drvetom. Osobito povoljne konjunkture na drvnom tržištu forsirale su sječu, sjeklo se nemilice, povećavali su se uobičajeni godišnji »etati«. Naravno, kad se već investira i dode u jedan odio radi sječe, da su ta razna poduzeća nastojala, da iz toga odjela šume izvuku sve, što se god moglo, a njima se moglo sve ono, što je bilo sposobno za upotrebu i trgovinu. U mnogi već jedanput sječeni i iskorišteni odio šume vraćalo se sa sjećom nekoliko puta, sve na tužbe firmi, da im je premalo doznačeno drveta, da prema ugovoru imaju pravo na mnogo veći »intenzitet« sječe. Tužili su šumske organe, da su ostavili u šumi previše sjemenjaka i to najljepša stabla, a da su njima doznačili malo i sva natrula stabla,

»koja bi trebalo ostavljati za sjemenjake«. Naravno da su »stručne« komisije, koje su na tužbe firmi izlazile na teren, uvijek nalazile, da firme u svojim zahtjevima imaju pravo, nalagalo se podređenima, da se tu i tu ima još doznačiti, da i trula i posve prestara stabla mogu također služiti kao sjemenjaci, a da se ona, koja su šumari odabrali za sjemenjake, imaju ponova doznačiti za sječe. Svakom je od nas šumara dobro poznato, kakova se stabla imaju odabirati za sjemenjake, pa je ovakav rad bio za svaku osudu.

Kod takovog stanja stvari sastojine su bile prekomjerno prorijedene, vjetar, snijeg i kiša nastavili su svoj rad, izvale su se redale jedna za drugom i devastacija se počela i naskoro završila.

Naravno da je vanjski upravni organ morao poslušati naloge svojih starješina, ako i s bolom u duši, jer za čas se mogao gnjev njegovih pretpostavljenih i firme da izvrši na njemu, mogao je biti otpušten ili bogzna kamo premješten i kažnjen za neposluh. Ovdje je bila u pitanju egzistencija čovjeka. Ovakovim radom administrativni je organ izgubio svaki respekt i moć u šumi prema firmi i njenim organima. Oni se na njegova naredenja ni osvrtnali nijesu. Njihov najneznatniji »furman«, vozač, bio je u šumi preći nego šumar. Kod izvoza materijala iz šume vozač je birao izvozni put, kud je htio i kud mu se činilo lakše, a kad mu se taj izvozni put zablatio i pokvario, on je odmah pokraj njega pravio drugi. Koliko je kod toga poništeno pomlatka i ozlijedeno sjemenjaka, poznato je svakom, koji je bio kod ovakove eksplatacije.

Rijetka još preostala stabla počela su fiziološki poboljevati i gubiti otpornost protiv bolesti i navala neprijatelja. Kukcima nije bilo teško, da se izvala i klada nastane u takova stabla, jer su imali izvrsnu podlogu, pa bi upravo bilo pravo čudo, da se nijesu u takovim prilikama pojavili.

Bolje nije bilo ni u šumama, u kojima su dobili pravo sječe privatnici, dobrotoljci, beskućnici i svi drugi. Sve ove prostrane sječe vršene su onako, kako je ko htio. Na red u šumi niko nije gledao ili posve nedovoljno. Organi su bili nemoćni. Makar su podnosili prijave za nered u šumi, po njima se nije ništa poduzimalo, samo se obećalo, da će se red uspostaviti i na tom se završilo. Potkornjaci su se radi toga počeli sve jače množiti i opasnost se mogla uočiti još 1925. g., a ne tek 1928. ili 1929. Po arhivama šumskih uprava moglo bi se još iz toga vremena naći prijava za pojave potkornjaka i za nered u šumi.

Poznata je stvar, da su četinjačaste šume mnogo neotpornije u svakom pogledu nego listače, pa stoga i stradaju više od svih nepogoda: izvala, vjetroloma, snjegoloma, pripeke sunca, mraza, gljiva, insekata i t. d. Naravno da se radi toga i gospodarenju u četinjačastim šumama uvijek mora poklanjati mnogo više pažnje, nego kod listača. Sama biologija četinjačastih šuma upućuje nas, kako da ih iskoristavamo i pomlađujemo. Ako igdje treba primijeniti staro pravilo »svako iskoristavanje šuma treba da u sebi nosi mjeru za njihovo pomlađivanje«, onda ga sigurno treba primijeniti najprije u četinjačastim šumama, pogotovo ondje, gdje se one nalaze u visokim nadmorskim položajima, gorskim predjelima i na podlozi krečnjaka. A taj slučaj imamo u skoro svim četinjačastim šumama Bosne, pa i Gorskog Kotara, Srbije i Slovenije.

Promatramo li i oponašamo li prirodu, najbolju učiteljicu, problem pomlađivanja je riješen. Prebirno gospodarenje je jedini ispravni prirodni

i najjeftiniji način pomlađivanja naših četinjastih šuma i njihovog eksplorisanja. Istina, ovdje mislim na pravo prebirno gospodarenje onako, kako se to razumijeva u cijelom svijetu, ali ne na ono, što se pod tim razumijeva u raznim operatima, koji su izrađeni za velika ugovorna područja. U najmanju ruku ne mogu se nazivati prebirnima sječe, koje se provadaju po tim operatima. Sječe sa 60—80% intenziteta drvene mase ne mogu se nazivati ni oplovnima, a kamo li »prebirnima«. Ta one za godinu dvije izgledaju kao pustoš, na njima nema više nijednog stabla sjemenjaka, tek se može vidjeti, da su tu nekad bila stabla jakih dimenzija, ali sad se već vidi početak korova ili izbijanje krečnjaka radi rastvaranja i otpavljanja humusa.\*

Svim ovim nedaćama, koje su više manje rezultat ljudskog djelovanja, pridolazi još jedan elemenat, koji je razvoju insekata osobito pogodovao. Tokom godina 1927. i 1928. vladala je velika suša, a što to znači, poznato nam je svima, osobito s obzirom na stanje, kakovo je bilo u našim šumama.

Uzročnici ovog razornog napadaja potkornjaka imaju se svakako tražiti i jesu u ovom: 1.) forsirano iskoristavanje četinjastih šuma, a pri tom osobito jak intenzitet sječe, kakav nikako ne odgovara četinjastim šumama (prema tome i nevaljane odredbe u kupoprodajnim ugovorima); 2.) političke prilike u zemlji; 3.) nered u sječinama; 4.) favoriziranje i izlaženje u susret firmama i drugim strankama u svakom pogledu; 5.) nikakav respekt prema šumarskim organima radi navedenih prilika i prema tome njihova nemoć; 6.) suša (žega) u 1927. i 1928. g.

Koliko je nadležna direkcija šuma bivala pravovremeno upozoravana od područnih šum. uprava na opasnost, pa nije ili nikakovih ili ozbiljnih mjera poduzimala, kao i to, da li tu opasnost jesu ili nijesu po svojoj dužnosti i sami inspekcioni činovnici na vrijeme opazili i zatražili pomoći za njeno suzbijanje, ne mogu ocijeniti, a nije ni moja dužnost da to ocjenujem, nego dužnost nadležnih vlasti. No pitanje je također, da li bi je bilo moguće sprječiti u prilikama, kao što su bile.

Prema tome nije pravo, da se na jednu ili dvije osobe svaljuje krivica, a da se svi ovi momenti ne ocijene i ne odmijere. Isto tako ne može se bacati odgovornost na nestručnost i neupućenost mladih šumarskih inžinjera i upravitelja (a i starijih). Svaki od nas, pa i onaj najneupućeniji, bolje bi gospodario našim šumama, kad bi imao slobodne ruke u gospodarenju i kad bi se sječe vršile po našem znanju i uvjerenju. Uvjeren sam, da bi se i danas naše šume zelenile, kad se ne bi moralno raditi i slijepo pokoravati diktatu neispravnih operata i nalozima raznih komisija stručnih i inspekcionih, koje su po volji firma sastavljane i izlazile na teren. Koliko se samo šume, u kojima se radi u režiji, razlikuju od šuma u velikim ugovornim područjima! A to je također jedan dokaz, da ni-

\* Odnekud mi je dopala u ruke jedna slika, koja pokazuje dio jedne bosanske četinjave šume, u kojoj je pred par godina putem jedne firme bila »provedena prebirna sječa«. Pogled na tu sliku upravo je porazan. Kao da je kroz šumu projurila oluja, kojoj je odoljelo tek tu i tamo koje stablo, tako izgleda taj dio šume. Tek možda na svakih 100 do 200, a možda i više metara udaljenosti dolazi po jedno stablo i ta preostala stabla jamačno su bila prije sječe najlošiji i za život najnesposobniji individui. Po dimenzijama to su faktično stabalca, a ne stabla, od kojih bi moglo da se očekuje pomlađenje šume.

Urednik.

jesmo tako neupućeni u iskorištavanju i pomlađivanju naših šuma. Samo su na žalost ova »režijska« područja prema ugovornim područjima površinom jako malena.

Naše su šume devastirane što nepravilnom eksploatacijom, što razornim djelovanjem potkornjaka. Poduzete mjere jedva da će navalu suzbiti, jer nijesu pravovremeno poduzete, a sad su se potkornjaci u takovoj množini razvili, da su njihove, koje se poduzimaju, posve iluzorne. Ta tko je u stanju da pregleda svako stablo u šumi i da ocijeni, je li napadnut ili nije. Rušenje pak lovnih stabala i onih, koja su posve sigurno osuđena na smrt, skupa je stvar, a osim toga se tim rušenjem ozleđuju i ona stabla, koja nijesu napadnuta i koja bi možda odoljela napadaju.

Ovu će invaziju moći svladati jedino priroda, jer je ona jedini regulator svih pojava, koje se u njoj odigravaju. Preventivne mjere su se imale mnogo prije poduzimati. Za promatranje i sticanje iskustva mislim da se trebalo i moglo sa odobrenjem nadležnih izabrati jedan napadnuti dio šume i prepustiti ga, da miruje i da priroda čini svoje, pa da se vidi razvoj i prestanak navale insekata, kao i to, kako će sama priroda da zašumi ovaj dio, kakovim drvetom, u kom vremenu i t. d. Jer bilo je mnogo mladih stabala u sastojini, pomlatka, koji obično nije bio napadnut i koji bi se ispod ove uništene i osušene nadstojne sastojine sigurno podigao. Rušenjem stabala napadnutih i lovnih ovaj je pomladak većinom uništen, povaljen, ozlijeden.

Rušenje ovih stabala moglo bi se jedino opravdati ondje, gdje se drvo može sigurno unovčiti, a ne da trune oborenio po šumi i da ga tehnički oštećuju sekundarni potkornjaci (Xiloterini etc.), pored toga što je taj posao skupo plaćen i ozlijedio i preostala stabla, koja će sigurno za koji mjesec dana također biti napadnuta.

Ogoljene su naše prostrane šume i zadatak šumara u skoroj budućnosti biće u glavnom pošumljavanje ovih prostranih površina. Država će morati da izdaje ogromne svote za ove radove. Velike firme redom će poslove obustavlјati, jer su područja već »iskorištena« i posušena. Prihodi, s kojima je dosad u državnom budžetu računato, postepeno će se smanjivati i teško će se naći za njih nadoknada. Uzrok je u tom, što nije bilo nekog drvosječnog plana, kojim bi se osigurala potrajanost u iskorištavanju, zaštitile šume od devastacije i osigurao pomladak njihov.

A da li je državi bolje, kad može s nekim prihodom godišnje sigurno računati, pa makar on bio i manji, ili je bolje, kad trenutačno prima veće prihode, a koji se svaki čas mogu ugasiti i koje je na drugoj strani teško pokriti, zadatak je finansijskih stručnjaka da to ocijene.

Pa kad ne bi nikako bilo moguće u našim bosanskim četinjastim šumama prebirno gospodariti u pravom smislu te riječi, u skrajnjem slučaju bile bi po mom mišljenju bolje i gole sječe s vještačkim pošumljivanjem, nego li je to današnje gospodarenje, zapravo mrcvarenje naših šuma. To bi važilo naravski samo za ondje, gdje šume nijesu izrazito zaštitnog karaktera, a i vještačko pošumljenje imalo bi da se provede odmah poslije sječe. No valjano prebirno gospodarenje nije kod nas nemoguće po samoj naravi stvari, samo treba da se promijeni mentalitet našeg svijeta.

**Résumé.** D'après l'auteur, le dépérissement en masse des forêts conifères en Bosnie est causé principalement par les conditions générales et politiques sous le quelles se trouvait notre pays avant le 6 janvier 1929. Ces conditions avaient pour l'effet l'impuissance parfaite du personnel forestier envers les hommes politiques et envers les représentants des grandes firmes qui exploitaient en masse les forêts de Bosnie. En second lieu, c'était aussi la grande sécheresse des années 1927 et 1928 qui avait beaucoup contribué à ce dépérissement.

— «O» —

*Ing. RUD. PIPAN (ČAZMA):*

## DIOBA KRAJIŠKIH ZEMLJIŠNIH ZAJEDNICA (CONTRE LE PARTAGE DES TERRES COMMUNALES)

U prošlogodišnjem Šumarskom Listu, broj 11., načeo je gospodin profesor Dr. Nenadić pitanje krajiskih zemljišnih zajednica, koje je pitanje od velike nacionalno-ekonomske važnosti, kako to tvrdi sam pisac članka. Tokom svoje rasprave dolazi g. profesor do zaključka, da je riješenje toga pitanja, kako se ono provodi via facti, t. j. likvidacijom i individualnom diobom, najsretnije i da najbolje odgovara svrsi.

S obzirom na golemu važnost toga pitanja sloboden sam rasvjetliti ga i sa druge strane, jer sam višegodišnjim službovanjem na onom području, na kojem se ta dioba provodi najintenzivnije, gledao i dobre i loše strane ove diobe.

Da možemo prosudjivati pitanje krajiskih zemljišnih zajednica, moramo najprije proučiti način njihova postanka. Temeljni krajiski zakon u § 17. određuje: »Dosele po općinama uživani pašnjaci jesu njihovo vlasništvo«. »Zemljište otpisano od poreza kao pusto pripada dotičnim općinama, u koliko ga ne budu prijašnji posjednici ili pravni nasljednici u roku od 2 godine stavili pod porez.«

U smislu § 1. zakona o uređenju zemljišnih zajednica od 25. IV. 1894. sva ta zemljišta imadu se smatrati zemljišnim zajednicama. Posjed njihov sastoji se dakle u glavnom od bivših seoskih pašnjaka, na kojima je narod od pamtivijeka slobodno napasivao svoje blago. Prigodom sastava katastra neke su parcele bile obrasle drvećem, pa su tom zgodom označene kao šume, a gola zemljišta označena su kao pašnjaci.

Osim toga se današnje zemljišne zajednice sastoje i od zemljišta, koje je bilo privatno vlasništvo, ali manje sposobno za poljodjelsku kulturu, pa su se vlasnici odrekli toga posjeda iz bojazni, da će biti previšoko oporezovani za ta malovredna ili udaljena zemljišta. To su uvale i gudure usred polja, zaraštena zemljišta uz rub državnih i imovno-općinskih šuma, dapače podivljale široke živice, kojih se ljudima u negdanje doba preobilja zemljišta nije htjelo krčiti.

Sva zemljišta, na koja nitko nije podigao zahtjev vlasnosti, upisana su na ime seoskih općina. Baš ova potonja kategorija zemljišta je razlogom, da nacrti posjeda zemljišnih zajednica imaju čudan, nevjerojatan izgled, da se sastoje i od smiješno malenih parcela, a i veće parcele imaju na svojim rubovima nemoguće topografske forme.

Međutim gros posjeda zemljišnih zajednica jesu prostrani bivši seoski pašnjaci, po naravi svojoj dobro arondirani, te su samo privjesci, koji su nastali inkorporacijom neoporezovanih zemljišta zemljišnim zajednicama, iznakazili su njihov oblik. Ovi su privjesci i u drugom smjeru štetno djelovali na razvoj kasnijih zemljišnih zajednica. Oni su prvi došpeli pod uzurpaciju susjeda, odnosno bivši ih je vlasnik dalje uživao, pa je time postigao to, da nije za tu zemlju morao plaćati poreza. A uzurpacije su baš ona rak-rana, koja izaziva najveće nezadovoljstvo u zemljišnim zajednicama, te stvara osjećaj pravne nesigurnosti i nezadovoljstva.

Prema tome su ogromnu većinu posjeda zemljišnih zajednica sačinjavali pašnjaci bez obzira na to, da li su u gruntovnim knjigama upisani kao šume ili pašnjaci.

Glavni korijen mizerije današnjih zemljišnih zajednica po mom je mišljenju baš u okolnosti, da su upravne vlasti, a i zakonodavac, ovaj karakter zemljišta krajiških zemljišnih zajednica izgubili iz vida. Polazeći sa dosta naivnog stanovišta, da je svako zemljište, koje je obrasio drviljem, šuma, ispustili su oni iz vida gospodarsku svrhu zemljišta. Međutim i sam zakon o uređenju zemljišnih zajednica nije najspretnije riješio zadaću, koju si je bio stavio. Rezultati su nam najbolji dokaz tome.

Zemljišnih zajednica ne poznaju zapadni narodi. One su plod čisto slavenskog mentaliteta i psihe. Naš narod uživao je i obradivao zemljišta, koliko mu je bilo potrebno za ishranu obitelji i za zimsku ishranu stoke. Što je bilo više zemljišta, uživali su svi zajednički kao pašnjake, svaki po svojoj miloj volji i bez ograničenja — po onom načelu gostoljubivih Slavena, koji gostu kažu: Ponuđeno Ti je — izvoli se poslužiti, koliko Ti je potrebno.

Dakle nevezana, neograničena jednakopravnost. Ako je u njihovu sredinu došao novi doseljenik, svatko je smatrao najprirodnjom stvari, da i »novi« ima isto zajedničko pravo kao i starosjedioci.

Tvorci zakona o zemljišnim zajednicama, prepojeni duhom rimskog prava, koje poznaće samo individualni posjed i juridička lica, ovakovo stanje nisu znali i mogli supsumirati pod nijednu odredbu i klasifikaciju posjeda prema rimskom pravu. Naredili su kratak proces odredivši, da ono staro neodređeno slavensko stanje prestaje danom tim i tim. Sutra stupaju u život juridička lica, zvana »zemljišne zajednice«, kojih ćemo pravni položaj odrediti prema sadanjim pravnim osnova.

Ovo je silan preokret, pa ga narod u početku nije niti shvatio. Onaj, koji se juče doselio, uživa sva prava, a ti, koji ćeš doći sutra, nemaš nikakovih prava na zajedničko uživanje.

Dosta je dugo narod trebao, dok je putem upravne vlasti stekao orientaciju o novom stanju stvari. Povlašteni osjetili su, da bi iz toga mogli za sebe izvući neke koristi, pa su malo po malo počeli nekako stidljivo, nedosljedno, potraživati realizovanje toga svog prava. Nepovlašteni pak bunili su se i protivili. Tražili su kojekakove zakonske odredbe, koje bi im pomogle, da ipak uživaju ono, što su smatrali, da im po prirodnom pravu pripada. Osobito su nastojali da upotrijebe u svoju korist pravne

pojmove: dosjelost, stečenje prava posjeda, naslijedeno pravo i t. d. U selima je zavladala nesloga, kavge i parnice su bile posljedicom. Seljaci saznadoše za novi pojam »ovlašteništvo«, koje se može kupiti i prodati kao krava na sajmu. Mnogi neupućeni bezazleno prodavaju tu stvar, koja je nevidljiva, te mirne duše dalje pasu svoje blago na zajednici. Drugi opet kupuju ovlašteništva na veliko, osobito inostrani, inorodni doseljenici. Kupuju za bagatelu, a kad su jedanput u posjedu znatnog broja tih prava, počinju da se isprsivaju i kriče, da su prikraćivani, jer oni imadu x prava, a uživaju manje od onih, koji nemaju nikakovog prava.

Došao je k tome još i zakon od 26. V. 1894. godine o šumama pod osobitim javnim nadzorom, koji je išao još korak dalje, pa je stavio pod udar šumskog zakona ne samo zemljišta, koja su u katastru upisana kao šume, već i pašnjake, koji su obrasli drvljem i u koliko nisu potrebni za pašu ovlašteničkog blaga. Potezom pera promijenjena je gospodarska svrha ogromnih kompleksa zemljišta. Zemljišta, koja su od pamtivijeka služila uzgoju blaga, imala su od sada u prvom redu služiti uzgoju drveća.

Zamislimo si sada položaj našega seljaka, kojemu je tim uredbama i zakonima podrezana važna grana njegove privrede, a to je stočarstvo. Sa svih strana biva zaokružen od šuma, kud god kreće, dode u sukob sa šumarom i lugarom — bilo državnoga erara, bilo imovne općine ili napokon političke uprave (zemljišnih zajednica). Na taj način postotak šumovitosti usred plodnih hrvatskih ravnica podigao se umjetno na frantnu visinu od 33%—55% svega zemljišta.

Slovo je zakona mrtvo i samo oni zakoni, koji su odraz živih potreba naroda, mogu se provadati uspješno. Zato je rad šumara kod kottarskih oblasti, koji su na području bivše vojne krajine imali provadati u život odredbe zakona od 1894. godine, bio Sisifov posao. Narod ne samo da nije saradivao kod provadanja novih zakona, već je naprotiv u većini zauzeo neprijateljski stav, uvjeren, da mu se i opet oduzimaju njegova stara prava.

Upravni aparat oživotvoren je doduše pod pritiskom snage zakona, ali je funkcionarima falilo razumijevanje zadaće, falilo je oduševljenje. Nerado su primali odredene im položaje u zastupstvima, jer je odium ne-poželjnih reforma time pao i na njih. A nadzorni organi, osobito šumari, muku su mučili, da nešto postignu. I ovdje je prvobitno oduševljenje za rad naglo splasnulo, a ostao je mučan i tegotan posao. Administriralo se, pisalo, putovalo, organiziralo čuvarsku službu, nastojalo uvesti u redove čuvara (lugara) disciplinu, stručno ih naobraziti — ali uspjesi se nisu pokazivali ili u vrlo slabom omjeru prema uloženom trudu.

Ali neki rezultat se ipak pokazivao: raslo je nezadovoljstvo naroda, koji je sve teže osjećao zelene lance, u koje je bio sapet. Kada je to dozrelo, nastao je narodni pokret, koji je išao za tim, da raskine lance, da se riješi obzira, koji mu nanose štetu.

Dioba zemljišnih zajednica u svojoj biti nije neka gospodarska mjera, već je to rasap, eksplozija, reakcija na nepodesne mjere, propisane zakonima od 1894. godine. Ekstrem ondje, ekstrem ovdje.

Pošto je rasap zemljišnih zajednica u našim krajevima u glavnom već dovršen, danas smo u stanju, da promatramo njegove posljedice. No pri tom se ne smijemo ograničiti na Podravinu, gdje radi naprednosti pučanstva i poljoprivredne tehnike vladaju sasma specifične prilike, već se moramo obazirati i na manje napredne krajeve.

Šta je naš seljak uradio sa zemljom, koja ga je zapala prigodom diobe zemljišnih zajednica? Uz glavne ceste, u blizini naselja, vidimo plodne njive i livade ondje, gdje je pred par godina bila šikara. Ako pak idemo dalje, vidimo oranice, napol dovršene krčevine i odraslige šikare, koje kao zubovi strše u zrak. Dolazimo i do mjesta, gdje je šikara i danas, kako je bila i ranije, pa nam samo pojedini međašni stupovi svjedoče, da je šikara razdijeljena. Zgusnula se, jer se u njoj više ne pase. Iz starih panjeva grabovih i donekle hrastovih potjerale su mladice. Topole, vrbe, breze, ljeske itd. naplodile su nepošumljena mjesta — to je opis tih sastojina. Triješće nam još svjedoči, da su se ovdje pred više godina tesali šliperi.

Naletimo na tragove uglienica ili koje su još u pogonu, pa nam pratilec pripovijeda, kako je N. N. — zelenić — napravio sjajan posao, kad je od njegovog susjeda kupio sve drvo na toj parceli. Do 100% je zaradio! Začuđeni pitamo, pa zašto je taj čovjek prodao drvo? Mogao je za nekoliko godina imati ipak nekakvu šumicu! Odgovor: »trebao je novaca«. A šikare se danas ne mogu uspješno prodati, jer ih se toliko nudi na prodaju!

Iz toga vidimo, da je negdje zaista bilo gospodarske nužde za razdiobu zemljišne zajednice, t. j. tu je bilo premalo poljodjelskog tla. No u najviše slučajeva takova nužda nije postojala, već su se zajednice dijelile pod uplivom psihoze, koja je vladala narodom. I gdje god su se zajednice dijelile bez prave nužde, posljedice toga dijeljenja bile su štetne.

Čim je na glavnoj skupštini ovlaštenika bilo zaključeno, da se ima pristupiti diobi, odmah su se u ovećem broju pojavili na pozornici selski spekulanti, t. j. imućniji seljaci, obrtnici, pače i činovnici, koji su od ovlaštenika pokupovali njihova prava uz bagatelne cijene. Siromašni ovlaštenici, koji se nisu ufalii snositi dosta znatne troškove tehničke razdiobe i pravnog postupka, prodavali su svoja prava za malenkost. Nakon tehničke razdiobe spekulanti su svoj posjed prodali obično doseljenicima iz Zagorja, Like ili Podravine sa znatnim profitom. Oni pak, koji su svoje ovlašteničko pravo za sebe zadržali, morali su silom prilika postupati drugačije.

Čim se zmetne tehničko provođanje diobe, mora se obustaviti paša u zajedničkim pašnjacima. Ovlaštenici kao i bivši ovlaštenici nadu se preko noći u položaju, da moraju prodati sav višak blaga, koji na svom samovlasničkom posjedu ne mogu prehraniti. Da takove prisilne prodaje uvelike nepovoljno djeluju na cijene, jasno je. Od utrška za prodano blago namire oni u prvom redu troškove diobe, poravnaju najhitnije dugove i novaca nestane. Kada stupe konačno u posjed svojih parcela, one se redovito ne mogu odmah upotrijebiti za poljodjelsku obradbu. Za pašu također više nisu podesne radi premalene površine. Treba ih dakle prirediti za poljodjelsku obradbu.

Na pojedinim parcelama ima hrastovih stabala, takozvanih živičnjaka. Najednom se posvuda počinju opažati ljudi sa promjerkom ispod ruke. To su »trgovci«, koji od ljudi kupuju hrastove i izrade ih u šlipere. Oni su obično domaćeg porijekla: seljaci, obrtnici, bivši lugari, koji su najednom osjetili u sebi trgovackih sposobnosti. Jednostavna je to trgovina. Ideš u bližnje mjesto, potražiš zastupnika koje firme, pogodiš s njime cijenu šlipera »postavno željeznička stanica«. Dobiješ predujam, pa hajd, put pod nege, od kuće do kuće, od šikare do šikare. Uzmeš pro-

mjerku, kako si vidio da rade lugari kod konsignacije, pogledaš u vis i cijeniš: taj hrast daje toliko i toliko šlipera. Pogadaš se, pogodiš, daš kaparu, pije se aldomaš. Lijepog li života! Svaki dan pazara, svaki dan veselja!

Potom potražiš svoje pajdaše, poznate i susjede, koji znaju držati u ruci sjekiru. Ideš s njima u šumu, mudro se držiš, kad vidiš, kako ti se svi dive, kad »ajnleguješ«. Susjedi tešu, ti pak hodaš između njih sa štapom i promjerkom u ruci i nadgledavaš. Doduše po koji puta opaziš, da si se u svojoj procjeni prevario. Gdje si se nadao, da ćeš dobiti dva šlipera, jedva da izade jedan. Ali tu i tamo još se dade po koji šliper istisnuti. Onaj židov u gradu rekao je doduše, da se treba točno držati propisanih mjera i paziti na bjelik — no tako točno valjda ipak ne bude išlo!

Prvog je predujma doduše nestalo, no lako za to. Firma daje. Konačno se šliperi voze, dugačke kolone kola kreću danju i noću u smjeru kolodvora. Dolazi do predavanja, do razočaranja, do straha i otrežnjenja. Roba ide u »škart«, a da mjera bude još punija, treba platiti još i kamate od predujmova! Moliš, kuneš, pogadaš se i nagadaš, a na koncu iz ničega ništa. Ako nisi na gorem, na boljem svakako nisi, nego li si bio prije početka »trgovanja«.

Tako su ti trgovci prošli većinom slabo, a firme, koje su kupovale od njih i njihovim posredstvom, prošle su svakako dobro. Konačno su bili svi ti »trgovci« veseli, ako su nakon »šliperske ere« odnesli donekle zdravu kožu — kao što su bili veseli i seljaci, ako su se riješili brige oko šlipera i dobili pogodenu svotu, jer neki su i bez toga ostali.

Oni, koji su imali što, te koji su sretno unovčili svoje hrastove, mogli su od tog novca platiti radove oko preudešavanja pripalog im zemljišta u poljodjelske svrhe. Trebalо je šikare iskrčiti, izorati, a trošak ovakovog posla iznosi od 1600—3000 Din po rali. Koji nema novaca, odložio je te poslove za bolja vremena ili je parcelu prodao.

Na krčevinama se obično 2—3 godine sadi kukuruz, a kad se počinju pokazivati znakovi iscrpljenja zemlje, pređe se na kulture, koje traže manju mineralnu snagu zemlje. To su žitarice »ili sitni žitak«, kako kažu naši ljudi. Pojavljuje se sve hitnija potreba, da temeljito zadubre krčevine, ali otkud uzeti dosta dubra, kad je blaga za pola manje, te đubar jedva dostaje za potkućnice i prijašnje zemlje?

Pa i na onim parcelama, na kojima su bili čisti neobrašteni pašnjaci, gospodarstvo nije jednostavno. Opasnost od poplava, akutna potreba dubrenja zadaje i ovdje gospodarima velikih briga. Verige sve više rastu i radi strahovite agrarne krize, koja sad vlada.

Narod je bio iznenada — i u većini predjela potpuno nepripravljen — stavljien pred zadaću, da potpunoma promijeni način svoga gospodarenja. Nedostajao mu je investicioni kapital, teoretska i praktična sprema u timarenju i uzgajanju blaga u štalama. Nema za to ni podesnih gospodarskih zgrada, strojeva i t. d. Međutim život kreće dalje i gazi svakog, koji se ne zna ili ne može prilagoditi zahtjevima novog vremena. Naš seljak se sve više proletarizira, bježi u Belgiju, Francusku i svuda, gdje se nada zaraditi koji dinar, da si popravi svoje desperatno gospodarsko stanje.

Narod se eto zaobilaznim putem riješio svojih šumara i lugara, koji su upravljali zemljišnim zajednicama. Ali ostalo je tužno sjećanje na ona još tako bliska vremena, kada je zorom po ulicama naših sela svirao

budnicu čordašev rog, pa su se otvarali svi dvorovi — i oni naisiromasniji, da puštaju na pašu brojno blago. Gospodar se poslije toga mogao posvetiti bez brige svojim kućnim i poljskim radovima. A pred veče opet je zasvirao rog čordašev i seoskim ulicama prolazila su brojna stada blaga, ponos i život našega seljaka.

Toga danas više nema. Uz živice i puteve vidiš još ljude, koji čuvaju po par komada blaga — eventualno na užetu, da ne prijeđe međe tuđeg posjeda. I to su evo posljedice diobe krajiških zemljišnih zajednica — posljedice, koje zabrinjuju i sile na razmišljanje.

I narod se istreznio, nestalo je oduševljenja za diobu zemljišnih zajednica. Čuo sam dapače slučaj, da su ovlaštenici jedne zemljišne zajednice nakon provedene tehničke diobe sami sporazumno pobacali međašne šiljke, te tako kratkim putem uspostavili prijašnje stanje.

Ostaje ali pitanje, kamo sada, kako dalje? Kako sam već gore spomenuo, smatram, da je pri rješavanju pitanja zemljišnih zajednica načinjena osnovna pogreška time, što se iz vida pustila gospodarska svrha, kojoj su ta zemljišta od pamтивјекa služila i imala na služe. Po vanjskim znakovima sporedne važnosti kvalificirana su ova zemljišta kao šume, te je na njih automatski primijenjen šumski zakon i način gospodarenja. Dekretirano je, da pašnjaci nisu pašnjaci, već šume. Polazeći od ovog stanovišta konstatovalo se, da su ove »šume« u neuređnom stanju, pa da ih treba staviti pod osobit javni nadzor. Nuzgredni užitci da se smiju uživati samo toliko, koliko je osigurano podržavanje vrsti drva i vrsti uzgoja prema odnosnoj stojbini.

Glavni užitak (paša) proglašen je dakle nuzgrednim, te je određeno, da se ima u budućnosti skučiti na minimum. Blagu na paši naviješten je time rat do istrebljenja i moramo da se pitamo, zašto je paša blaga bila stavljena pod udar zakona.

U Sloveniji, gdje se blago kroz duge decenije uzgajalo skoro isključivo u štalama, u novije vrijeme opažamo jak pokret, koji ide za tim, da se na kooperativnoj osnovi osnuju pašnjačke zadruge, kako bi se omogućila zajednička paša blaga. Pokretači ove ideje dokazuju na osnovi vlastitih iskustava i strane literature, da se zemlja najeffikasnije i najrentabilnije iskorišćeju pašom blaga, naravno uz primjenu najmodernijih tečevina na području melioracije i uprave pašnjaka.

Pa kad to vrijedi za ostali svijet, zašto nebi vrijedilo i za ovdješnje krajeve, gdje je taj način iskorišćavanja snage zemlje bio tradicionalan, a nekadašnje blagostanje svjedoči nam, da je bio i uspešan.

Pristaše osobitog nadzora nad zemljišnim zajednicama, a i današnji pristaše diobe zemljišnih zajednica služe se u biti istim argumentom, t. j. da je stanje zemljišnih zajednica do skrajnosti neuređeno, a ogromne površine zemljišta da nisu ni šume ni pašnjaci, već šikare. Stoga su zaključivali oni prvi, da treba to stanje urediti i šikare pretvoriti u šume. A kad su šikare faktično ostale tek šikarama, došli su pristaše diobe zemljišnih zajednica. Poslije istog uvoda zaključili su ovi, da pošto se iz šikara ne mogu načiniti šume, treba ih razdijeliti među seljake ovlaštenike, pak neka ovi sami riješe pitanje, što treba da postane od šikare, da li šuma ili pašnjak ili oranica.

Ali šikara je u znatnom dijelu opet ostala šikarom, tako da treba konačno ipak priznati ono prvo i najbliže, da su naime šikare (t. j. zem-

Ijišne zajednice krajiske) drvljem obrasli pašnjaci, kojima je gospodarska svrha popaša blaga. Treba ih urediti, prema potrebi očistiti, meliorirati, arondirati, te tako privesti svojoj svrsi.

Decenijima se ustrajno negirao pravi karakter zemljisnih zajednica, poduzelo se sve, da taj karakter ne izbjije na javu, sve je bilo uzalud. Pa kada su zemljista krajiskih zemljisnih zajednica u svojoj biti pašnjaci, treba da ih šumari ostave, te predaju upravu i vodstvo nad njima agromonomima, jer oni, a ne šumari, posjeduju potrebnu stručnu spremu, da rukovode njima.

Moguće će agronomi danas sutra trebati naše stručne pomoći, jer su zemljisne zajednice drvljem obrašteni pašnjaci, ali onda šumar neka ne drži u rukama zakon o šumama, već neka upotrijebi svoju stručnu spremu, da riješi specifične zadatke, koje će tražiti narav stvari.

Šumari treba da se povuku na svoje prave položaje, da uzbajaju i gospodare šumama, gdje je njima mjesto. Time će najbolje izvršiti svoju dužnost prema narodu i državi. Ne valja međutim rušiti staru kuću, dok još nije moguće sagraditi si novu, bolju.

**Résumé.** Réplique à l'article imprimé à la page 437 de cette Revue pour l'année écoulée. Sur la base des résultats de beaucoup de ces partages qui ont eu lieu dans les années de l'après-guerre, l'auteur vient à la conclusion généralement contraire à l'idée du partage desdites terres.

— «0» —

*Dr. ST. FILIPOVIĆ (ZAGREB):*

## TALJUGE, VOZILO ZA DRVA

(UN MOYEN DE TRANSPORT DE BOIS)

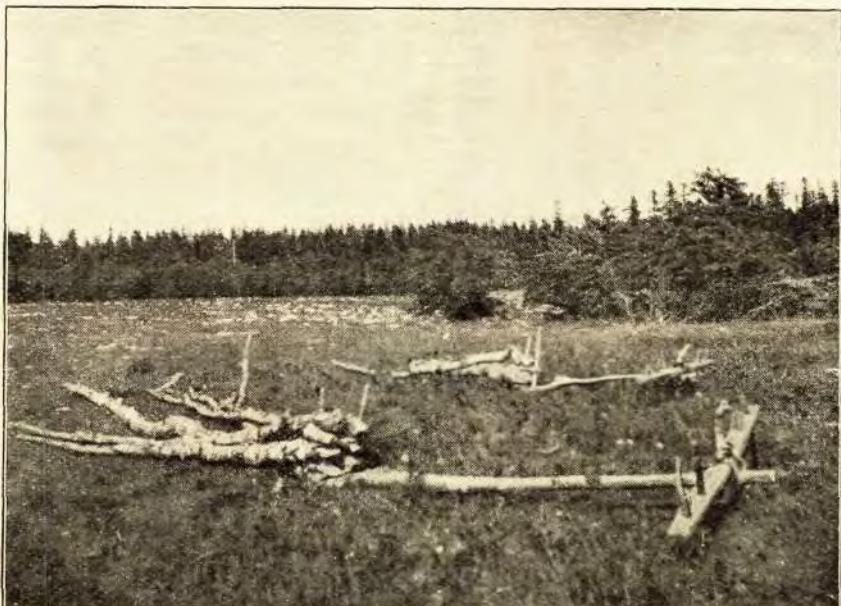
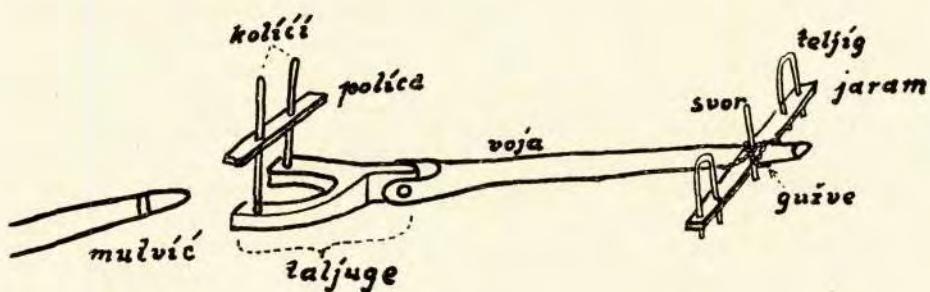
Povrh Livanjskog polja, njemu na istok, jesu planine Staretina, Čatornja i Golija. Na toj sam Čatornji vidio ljeti 1930. g. taljuge, kojima se svažaju drva za gorivo s planine u sela pod njom, na rubu Livanjskog polja.

Do tada nisam nikad video ovakova vozila za drva, a nisam ni čuo o tome. Zato i mislim, da je to specijalitet baš onoga kraja. Nisu to ni kola ni sanice, niti tu ima kakovih gvozdenih kuka s lancima. To je vozilo svoje vrste, pa je vrijedno, da se potanje opiše, a u to će nam imeti mnogo pomoći i ove dvije priložene slike (jedna škica i jedna fotografija, koju sam ja sam naredio).

Kod taljuga je sve načinjeno od drveta. Ali samo se »jedan sastavni dio od svega toga nazivlje tim imenom »taljuge« i to onaj, koji je na škici tako označen. Svi ostali sastavni dijelovi imaju svoja posebna imena.

Ali se opet u širem pojmu sve to skupa nazivlje taljugama. Kako se sve nazivlje i kako je sve spojeno, to se najbolje vidi na slikama.

Taljuge mogu da voze samo deblje grane i komade drveta, u glavnom dakle drva za gorivo. Svaki se komad mora prije toga na debljem kraju malo u klin zatesati i svrđlom provrtati, pa se onda natakne na jedan ili drugi kolić. Kad ima na oba kolića po dva ili tri komada, natakne se gore polica, kojoj je jedina zadaća, da kolići stoje čvrsto. Povrh police se onda opet natakne na koliće po jedan ili dva komada drveta. I ti komadi drveta imaju svoje posebno ime »mutvići«.



Ako je ovakovo vozilo načinjeno tako, da je jedan kolić naprijed, a drugi nazad i to na samoj voji (= rudi), onda se to zove »kukac«. I tu se meće polica, a može se složiti samo jedan okomiti red drva. Kakav je kukac uistinu, to se vidi na fotografiji. Tu se »kukac« nalazi između »taljuge« i šume.

Drvo se za gradu vuče u onom kraju opet drugačije. Vuče se naravno po zemlji, ali bez gvozdene kuke. Komad se zove »cok«, a ako

je sprijeda usklišen i zarezan, da se može vući, zove se »vlaka«. Prvo mi nazivljemo »balvan«. Vlaka se sprijeda zaobljeno usklisi, gore se zasiječe s oba kraja, tako da u sredini ostane okomit nos. Ovaj se provrti, na nj se metne voja i prodije klin, pa se tako može vući.

Kod ovih vozila rade obično samo dva vola. Više ih i ne treba, jer su u onom kraju sve veliki i jaki volovi.

Pita se još, kvare li ta vozila puteve. Ne kvare nikako, nego ih još popravljaju, pošto ih i tako izrovi voda. A to nisu nikakvi građeni putevi, pa ih zato hodanje i rad po njima može samo popravljati.

Misljam, da su taljuge i kukac sasvim praktična vozila i zapravo jedina za brdovit teren, u kom se ne mogu tako lako izraditi putevi. Vrlo ih je lako uzvesti na planinu, na nju ne idu kao težak mrtav teret, a s planine silaze samo s korisnim teretom. Istina, ne mogu ga svesti u većem kvantu, nego po prilici  $0'5$ — $0'75$  m<sup>3</sup>, a to je za hladne krajeve svakako malo. Zato se tu i mora ići često po drva u šumu.

**Résumé.** L'auteur décrit un simple moyen de transport de bois que l'on utilise dans une haute montagne de Bosnie pour le transport de bois du haut en bas.

— «O» —

# JUGOSLOVENSKO TRŽIŠTE DRVETA

MARCHÉ AU BOIS YOUNGOSLAVE

ZAGREB, 28. JANUARA 1931. — ZAGREB, LE 28 JANVIER 1931.

## TEČAJEVI ZAGREBAČKE BURZE.

(Les cours officiels de la Bourse de Zagreb.)

	Cijene po m <sup>3</sup> :	Din	Din
<b>Hrastovi trupci:</b>	I. vrste . . . . .	600—800	P. St. utovara
	II. " . . . . .	300—500	"
	III. " . . . . .	150—250	"
	za oplatu (furnire)	—	—
<b>Ispiljeni polovnjaci:</b>	I. vrste (Wainscoat-Logs) . . . . .	4000—5000	"
<b>Kladarke:</b>	I. " (Boules) . . . . .	1500—2200	"
<b>Neokrajčane piljenice:</b>	blističe (Quartier) I. vrste . . . . .	1800—2300	"
<b>Okrajčane piljenice:</b>	I. vrste 2—5.90 m dulj. . . . .	2300—2800	"
	" " II. " . . . . .	2000—2400	"
	bočnice (Sur dosse) I. " . . . . .	1600—2200	"
	" " " II. " . . . . .	1350—1800	"
<b>Listovi (Feuillets): 2 m</b>	blističe (Quartier) I. vrste . . . . .	3000—4000	"
	" " II. " . . . . .	2250—3100	"
	bočnice (Sur dosse) I. " . . . . .	2300—3400	"
	" " " II. " . . . . .	2100—3200	"
<b>Popruge (frizi):</b>	prema duljini i debljini . . . . .	1200—2000	"
<b>Četvrtiče (Chevrons):</b>	od 50 cm dulj. na više . . . . .	1500—1800	"
<b>Grede (kvadrati):</b>	od 25/25 cm . . . . .	900—1200	"
<b>Francuska dužica:</b>	1000 kom. 36/l. 4—6 M . . . . .	6000—7000	"
<b>Baćvarska roba:</b>	I. vrste od br. ½—2½ . . . . .	45—80	"
	I. " " br. 3. na više . . . . .	45—80	"
<b>Bukovi trupci:</b>	I. " . . . . .	150—250	"
<b>Okrajčane piljenice:</b>	I. " (parene) . . . . .	650—900	"
<b>Neokrajčane "</b>	I. " " . . . . .	600—800	"
<b>Okrajčane "</b>	I. " (neparene) . . . . .	600—800	"
<b>Neokrajčane "</b>	I. " " . . . . .	600—750	"
<b>Popruge (frizi):</b>	I. " (parene) . . . . .	400—600	"
<b>Javorovi trupci:</b>	I. vrste . . . . .	400—600	"
<b>Jasenovi "</b>	I. " . . . . .	450—700	"
<b>Brijestovi "</b>	I. " . . . . .	250—400	"
<b>Grabrovi "</b>	I. " . . . . .	250—350	"
<b>M e k o d r v o:</b>	<b>Merkantilna tesana grada:</b>		
<b>Piljeno koničasto drvo</b>	I—III. probirak . . . . .	200—250	"
" paralelno "	I—III. " . . . . .	350—400	"
		450—550	"
Cijene po komadu:			
<b>Hrastovi brz. stupovi</b>	7 m dugi . . . . .	50—60	"
	8 " " . . . . .	60—80	"
	10 " " . . . . .	80—100	"
<b>Hrastovi željez. pragovi</b>	270 cm 15/26 cm . . . . .	52—63	"
	250 cm 15/25 cm . . . . .	50—56	"
	220 cm 14/20 cm . . . . .	19—24	"
	180 cm 13/18 cm . . . . .	12—15	"
<b>Bukovi željez. pragovi</b>	250 cm 15/25 cm . . . . .	30—35	"
Cijene po 10.000 kg			
<b>Bukove cješpanice:</b>	I. vrste sa do 15% oblica . . . . .	1800—1900	"
" sječenice:	. . . . .	1000—1300	"
<b>Hrast. cješpanice:</b>	sa do 15% oblica . . . . .	1500—1700	"
" sječenice:	. . . . .	1000—1200	"
<b>Drveni ugali:</b>	bukov . . . . .	6000—7500	"
	hrastov . . . . .	5500—6500	"

# MANJA SAOPĆENJA

## OKO REVIZIJE DUGOROČNIH ŠUMSKIH UGOVORA.

U tjedniku »Novo vrijeme«, koji izlazi u Sarajevu, odštampan je u br. 44. od 15. novembra o. g. članak »Brojke govore«, a u br. 45. od 22. novembra o. g. članak »Oko revizije šumskih ugovora«. Interesantni navodi u tim člancima, koje je napisao gosp. Z., nukaju nas, da se na njih opširnije osvrnemo na ovome mjestu.

U spomenutim je člancima iznio pisac rezultate rada čisto domaćeg preduzeća »Jela« d. d. za eksploatiranje i eksportiranje drva u Sarajevu, kao i neke momente, koje bi valjalo imati u vidu kod prosudivanja današnjeg stanja drvarske industrije.

Drvarsко preduzeće »Jela« iskazivalo je od god. 1920. pa sve do danas zнатне dobitke, premda je poslovanje bilo izvrgavano raznim periodičkim i izvanrednim križama. Visina dividende u periodu od 10 godina kretala se od 14—30 posto. U poslovnoj bilanci toga preduzeća za god. 1929./30., koja je predložena glavnoj društvenoj skupštini dne 10. novembra o. g., vidjelo se, da je na dioničku glavnici od 25 milijuna dinara polučen dobitak od preko 1 milijun dinara, što odgovara ukamaćenju akcionskog kapitala sa preko 40%. Društvo je u prošloj godini dalo državi preko 600.000 dinara poreza, a u pretprešloj god. i preko 800.000 dinara.

Pored šumske takse, koju inače plaćaju sva drvarska preduzeća, pored znatnih svota izdanih za državne i socijalne poreze na dobitke, te pored toga, što je društvo isplaćivalo od svoje zarade velike dividende, stvorio se u preduzeću jak amortizacioni fond od 437 milijuna dinara, komu nasuprot стоји aktivna pozicija (nekretnine, mašinski uredaji i ostali inventar) u vrijednosti od 545 milijona dinara, tako da su pilanski i uopće pogonski uredaji svedeni zapravo na neznatan iznos od ca 108 milijuna dinara. Baš taj amortizacioni fond govori, da se u preduzeću nije tjerala pretežna dividendna politika, nego jedna solidna, stvarna i zdrava poslovna politika.

Dok ovo srednje-jako domaće društvo, koje radi pod mnogo nepovoljnijim uslovima nego velike šumske industrije u našoj državi, može i u vremenima krize da pokaže ovako sjajne rezultate, dotle velike šumske industrije, dotirane ogromnim i jeftinim kapitalom, ne iskazuju nikakovu ili samo neznatnu zaradu. Čudno je, da preduzeća, koja imaju razmjerno manje troškova i po tom rade s jeftinijim kapitalom, ne zaraduju ništa, a domaća preduzeća da iskazuju zaradu i daju državi, što je njezino. Uvjeti za poslovanje »Jele« isti su manje više kao i kod drugih drvarske preduzeća, pa kad se cijela situacija preduzeća promatra sa objektivnog gledišta i kada uzmemu u obzir sve ono, što se danas govori i piše, onda zastanemo — kaže pisac — pred jednim velikim pitanjem, kako je to moguće, da u preduzećima iste branže postoje tako velike razlike u iskazivanju dobitaka i kako je to moguće, da od poslovne depresije trpe više one jedinice, koje imaju veće i jeftinije kapitale, veće internacionalne veze, veće beneficije i silu raznih prednosti. Najveći međutim dio naše drvarske industrije pripada više manje internacionalnoj organizaciji, spada u koncerne internacionalnog kapitala, koji se lakše odupire nepogodnostima od naše slabe i nezaštićene male domaće industrije. Svaki nepočudni vjetrić sa internacionalnog tržišta izaziva veliku temperaturu kod naših nezaštićenih malih drvarske industrijalaca, koji zbog pomanjkanja kapitala, organizacije i dobrih inostranih veza padaju kao žrtve raznih spekulacija, jer njihov organizam nije u stanju da izdrži ni umjetnu, a kamoli takovu stvarnu groznicu.

U doba poslovnih kriza, a pogotovo u doba opće svjetske krize konzuma, koja danas vlada, obično se pojavljuju težnje za pojefitnjenjem sirovina i sniženjem produktivnih troškova. To su prirodne i logične pojave, kojima se ne može prigovarati.

U ovakovim se međutim momentima mora biti na oprezu, jer internacionalne organizacije pred stavljanjem izvjesnih zahtjeva mogu da organizuju sebi potudne atmosfere.

U današnjoj se općoj krizi konzuma upotrebljava — iz bojazni, da ne prevlada mišljenje, da je ova kriza prolazna — kao strašilo Rusija, koja baca svoje drvo uz jeftine cijene na svjetsko tržište. Da Rusija dostigne svoj predratni izvoz drveta, treba da poveća svoj današnji izvoz na nekoliko milijona standarda, što se svakako neće moći desiti tako brzo. Svjetska se organizacija velike drvarske industrije, koja se nalazi u raznim kartelima i koncernima, uspješno odupire procesu naglog pada cijena drveta. Redukcije radničkih nadnica, radne snage i raznih troškova na dnevnom su redu. Paralelno s ovom pojavom dolazi međutim i želja interesenata, da i naša država snizi svoje zahtjeve.

Kako je drvo u našoj državi jedna od vrlo važnih narodnih imovina, to je potrebno, da se pitanje drvarske industrije promatra sa posve realnog gledišta. Kao mjerilo za prosperitet ove grane naše privrede imalo bi da posluži stanje i uspjeh rada naših većih drvarske preduzeća. Međutim se opaža, da većina većih drvarske preduzeća — osim državnih — ne plaća već duže godina nikakove ili vrlo malu dividendu. Gros akcija pojedinih velikih drvarske preduzeća skoncentriše se redovno — kako pisac u dalnjem navodi — u ruke nekolicine akcionera, koji preuzmu svu vlast u svoje ruke i mjesto dividende, od koje bi i država imala koristi, jer se na nju plaća porez, izdaju se razni honorari jakim gospodajućim akcionerima, a mali akcioneri ostaju pri tom prikraćeni. Dok se radničke nadnice i plaće malih činovnika snizuju pod izgovorom potrebne štednje, dotle se horenne svote, koje se odnose na plaće, razne honorare i ogromne putne troškove vodećih ličnosti, ostavljaju netaknute.

Kako se iz stručne i dnevne štampe vidi, velika šumska industrija pokušava, da na vješt način, oprezzno i neprimjetno stvori raspoloženje kod mjerodavnih faktora za ponovnu reviziju šumskih ugovora sa državom. U javnoj se štampi doduše ne traži izričito ponovna revizija tih ugovora, ali se ističe pitanje, da li će sadašnji novi ugovori biti snošljivi u lošoj konkursi, koja je ove godine započela. Na ovakovo pišanje priponinje pisac Z., da velika šumska industrija nije u svojim bilancama iskazivala odgovarajuće dobitke ni u povoljnijim godinama, koje su prethodile današnjoj krizi, pa čak ni u onim godinama, kad je država tim istim velikim industrijama poklonila grdne milijune dinara u vidu valorizacije. Danas te iste industrie, kad su kola malo u krivo pošla, počinju svaka na svoj način da kukaju, moljakaju, prijete otpustom radnika, zatvaraju pilane i sl. Šumske su međutim industrie vezane ugovorima, da moraju sjeći utvrđene količine drveta. Nalaze li one, da su im ugovorni uslovi nesnošljivi, mogu se, kaže pisac, odreći svojih ugovora. Mali naši domaći pilanari nemaju i onako ni najpotrebnijih količina drveta, te će jedva dočekati, da se oslobođi koji veći kompleks šume. Osim toga stvorio bi se time niz novih malih i srednjih pilana, koje bi sve zajedno dale produkciju jedne velike industrie, tako da naša trgovinska bilanca ne bi osjetila tu promjenu.

U dalnjem navodi pisac, da nije protivan velikoj drvarske industriji, a niti reviziji dugoročnih ugovora, ako to traže uistinu stvarni razlozi. Kod prosudjivanja cijele situacije mora se biti na čistu s time, da država kao takova mora da vodi računa o jednoj vrlo važnoj grani privrede, kao što je to drvarska industrija, te da prema tome pruži i olakšice, čim to budu iziskivale stvarne potrebe i čim dode u pitanje egzistencija i prosperitet industrije. Prije stvaranja konačnih zaključaka treba se

uputiti u našu domaću i vanjsku situaciju u ovoj struci, mora se po mogućnosti ispitati karakter krize, te se uvjeriti o tome, da li se u našoj drvarsкоj industriji posluje prema ekonomskom principu, da li se ekonomiše i uopće radi onako, kako bi to trebalo da bude. Kod prosudivanja toga pitanja treba voditi računa i o tome, da su k nama došli strani kapitali, što znači povjerenje prema našoj državi, pa država štiteći svoje interese štiti i interese stranih, a i domaćih kapitala. Niko ne može imati ništa protiv toga, da kapitali vuku svoje rente. U takovom slučaju i država bolje prolazi. Ako se odnosađ države kao kontrahenta prema samim drvarskim preduzećima bazira na komercijalnoj i pravnoj podlozi, to znači, da industrijalci privlačaju ono, što im konvenira, a njihovo poslovanje da je — kao i sva druga trgovачka poslovanja — izvrgnuto oscilaciji, koju poslovna literatura dobro poznaje.

Samo se objektivnim ispitivanjem u ovom predmetu, kaže pisac, može doći do prave baze i onemogućiti lične pljačke u raznim formama. Kod ocjene današnjeg stanja u drvarskoj industriji ne smijemo se dati kapacitirati niti od stručnih listova, koji u mnogo slučajeva stoe pod utjecajem pojedinih interesenata, niti se smijemo zaštiti od raznih internacionalnih manevra, nego moramo biti hladni i stvarno prosudivati opravdane želje, nakon što se ispitaju gore navedeni momenti, jer se radi o važnoj narodnoj imovini i industriji, koja posluje u našoj državi. Prije revizije ugovora treba svakako provesti reviziju izdataka, odnosno posvetiti osobitu pažnju bilanciranju, a slučaj »Jele« može u tom da posluži kao dobar primjer.

Donašamo gornje navode pisca spomenutih članaka, jer svakako smatramo, da oni ne mogu biti za nas bez interesa i to baš u današnji dan, kad je pitanje drvarske industrije postalo vrlo važnim.

Ing. M. Anić.

#### JUGOSLOVENSKO-NJEMAČKI ŽELJEZNIČKI SAVEZ I RUMUNSKA.

Sa 1. juna 1930. stupili su na snagu tarifni svesci, dio I. i dio II., jugoslovensko-njemačkog željezničkog saveza. Ovaj savez ostao je predanje ograničen na otpremu komadne robe, dok bi svezak 3 istog saveza imao obuhvatati kolne tovare, t. j. gromadnu robu. Potonji svezak imao bi izaći u najskorije vrijeme.

S obzirom na potrebe toga prometa promijenjene su donekle ustanove sadržane u bernskom sporazumu, prema faktičnim prilikama, sa doknadnim odredbama. Uz to su uneseni u tarif neki posebni propisi potrebni kod otpreme komadne robe, a dodan je i poseban daljinarn. Potonji služi za ustanovljenje kilometričke udaljenosti između pojedinih postaja Jugoslavije i Njemačke.

Dio II. spomenutog saveza sadržaje oznaku robe (potanku klasifikaciju pojedinih vrsti robe), a zatim stavove, uz koje se imade otpremati roba; jedinica otpreme je 100 kilograma. Primjećujem ovdje, da pojedine željezničke uprave za gromadnu robu predviđaju samo tonske jedinice, t. j. stavovi glase na 1000 (1013) kilograma.

Uredjenje izravnog prometa sa kolnim tovarima u Njemačku držim da je od velike važnosti za naš eksport. Važno je to tim više, ier je taj promet na pr. između Njemačke i Rumunjske ureden već sa 1. februara 1929., a najposlije promijenjen 1930. sa 1. septembra. Taj tarif se ujedno svaki čas nadopunjuje, što daje naslućivati, da je promet sa drvnim proizvodima između Njemačke i Rumunjske, a i preko Njemačke dosta opsežan. Tako imademo sa 10. novembra 1930. oglašene stavke za otpremu rezanog drva na postaju Köln Gereon, Köln Nippes i Köln Deutz Hafen. Dašćice (Friesen) otpremaju se iz Rumunjske na München Ost i München Haupt-Güter-Bahnhof. Izgleda po tom, da rumunjsko drvo može podnijeti i poljsku utakmicu, koja u tim krajevima nije baš tako slaba. Dovoljno je da spomenem samo neke prelazne tarife (Durchfuhr-Tarife) njemačke »Reichsbahn«, koji posreduju promet između poljskih

postaja, te Nizozemske (Ausnahme-Tarif 41), Poljske, Francuske i Luksemburga (D. 43), zatim Poljske i njemačkih pomorskih luka Hamburg-Haupt-Güter-Bahnhof, Bremerhaven-Wesermünde itd.

Osim toga stoji na dispoziciju poljskih eksportera i poseban savezni tarif unutar njemačko-poljskog željezničkog saveza i to tarif dio II., svezak 2. od 1. augusta 1930. sa ispravnim listom od istoga datuma.

Spomenutih njemačkih prelaznih (Durchfuhr-) tarifa, koji tangiraju i dolaze u obzir kod otpreme drva iz naših krajeva preko Njemačke u Belgiju, Francusku i Nizozemsku, imade sva sila. Glavno je obilježje i atribut tih tarifa, da se kod otpreme po njima ne smije roba unutar »Reicha« niti ponovno predavati niti s njome manipulirati. U protivnom slučaju gubi se pravo na niže u istima fiksirane stavke (podvozne cijene). Gleda tih tarifa nuždan je poseban oprez, jer se znade dogoditi, da pojedini savezni tarifi ili pak kombinacija istih sa nekim izvoznim (Ausfuhr-) tarifom rezultira nižu otpremnu jedinicu (stav) nego prelazni tarif. Posao je doduše kod izvoznih tarifa skopčan sa dosta komplikacija, jer se kod njih traži dovoz na odnosnu postaju, od koje važi dotična stavka, ali ima i slučajeva, da odnosna klauzula (t. zv. Anfuhr-Klausel) ne odlučuje, te se može izigrati raznim manipulacijama sa pošiljkom. Dogodilo se i to, da je roba istovarivana i opet natrag utovarena, samo da dobije distinkciju domaće robe.

U tim slučajevima mnogo ovise o elastičnosti spediterskog tarifera i njegovim dispozicijama. Svakako je studij ovakovih prilika podesan da posluži u povećanoj mjeri izvozu i utakmici na stranim tržištima.

Preostaje jedino, da se ustanovi, kako je sa faktičnim kilometarskim udaljenostima u tangiranim za naše transporte relacijama, t. j. mogućnosti utakmice, koju opet pomaže kraća udaljenost kod drvnih proizvoda, koji ne podnose visok podvoz. Pri tom je stanovište tarifera dosta nezgodno, jer se na pr. sa strane poljskih drž. željeznica te udaljenosti znatno razilaze, t. j. za lokalni promet vrijede druge udaljenosti, nego za tranzitni promet. Isti proces ponavlja se u Austriji, gdje se daljine pojedinih pruga iskazuju u virtualnim kilometrima, t. j. pruga je to duža, što veći uspon imaju svladati strojevi. Duljina je ustanovljena tako, kao da pruga teče po ravnini! Pri tom moram se dakle čuvati tih i takovih prispoloba. Ne smijem, kada govorim na pr. o eksportu iz Rumunjske spominjati ni relacije, koje idu preko Poljske (via Sniatyn Zalucze ili Stefanesti—Zaleszczyki), jer su upravo radi tih prilika uvedeni posebni daljinari za mjesni i tranzitni promet. Preostaje put via Episcopia Bihor—Biharkereszt specijalno via Curtici—Lököshaza na Gegyeshalom, pa dalje na Passau, Simbach, ili Česke Velenice. Vis-a-vis tom kalkulu treba postaviti paralelu sa jugoslovenskim relacijama, koje će bezuvjetno doći u pretres kod ustanovljivanja stavaka 3. sveska jugoslovensko-njemačkog saveza. Izlaznu točku fiksirati će za Jugoslaviju u Sisku kao najglavnijem emporiju drvene trgovine. Ovim udaljenostima mogu se kod kalkila dodati daljnji brojevi. U Rumunjskoj uzeti će stanicu Cavanarul kao prilično jednako udaljenu od državne granice prema Madarskoj, kao što je Sisak od austrijske granice. Kod Poljske uzimam izlaznu tačku u kraju, koji je tako rekuć u središtu silnih šuma Poljske, Brziš Centralny. Dakle imademo:

Sisak—Jesenice . . . . .	253	kilometra
Jesenice—Rosenbach . . . . .	14	»
Rosenbach—Spittal . . . . .	63	»
Spittal—Schwarzach . . . . .	88	»
Schwarzach—Salzburg . . . . .	67	»
Salzburg—München . . . . .	155	»

München—Frankfurt . . . . .	414	kilometara
Frankfurt—Köln . . . . .	229	"
Köln—Utrecht . . . . .	274	"
Ukupno Sisak—Utrecht 1557 kilometara		
Cavanarul—Timisoara . . . . .	80	kilometara
Timisoara—Budapest . . . . .	303	"
Budapest—Wien . . . . .	283	"
Wien—Passau . . . . .	295	"
Passau—Frankfurt . . . . .	457	"
Frankfurt—Köln . . . . .	229	"
Köln—Utrecht . . . . .	274	"
Ukupno Cavanarul—Utrecht 1921 kilometar		
Brzešć Centralny—Siedlce . . . . .	154	kilometra
Siedlce—Warszawa Wsch. . . . .	89	"
Warszawa Wsch.—Kutno . . . . .	133	"
Kutno—Strzalkowo . . . . .	111	"
Strzalkowo—Poznan . . . . .	67	"
Poznan—Berlin . . . . .	270	"
Berlin—Köln . . . . .	596	"
Köln—Utrecht . . . . .	274	"
Ukupno Brzešć Centralny—Utrecht 1694 kilometra		

Iz gornjeg pregleda vidi se, da je geografski položaj Jugoslavije najpodesniji za eksport, osobito kod drvnih artikula, na cijeli Zapad, specijalno u spomenute zemlje Nizozemsku, Belgiju i Francusku.

Insp. Josip Gorničić, Zagreb.

— «O» —

## LITERATURA

**Novi francuski udžbenik o uređivanju šuma** izašao je pod naslovom »Traité pratique d'aménagement des forêts« od Pardé-a, direktora šumarske škole u Baru. Naručuje se kod »Les presses universitaires de France«, Paris 5e, 49, Boulevard Saint-Michel. Cijena 85 franaka. Udžbenik razrađuje teorijski i praktički dio uređivanja šuma, no težište mu je prebačeno na praktičnu stranu taksacije. U prvoj česti knjige oslanja se autor Pardé na svoga učitelja Reussa. Autor se rukovodio rijetkom plemenitošću, jer je djelo poklonio francuskom udruženju za pomaganje šumarskih činovnika. Djelo obuhvata 548 stranica velikoga oktav-formata i sadržaje jedanaest slika van teksta. Pošto su našim šumarima slabo poznati francuski načini uređivanja šuma i pošto je djelo pisano lako i instruktivno, preporučujemo toplo nje-govu nabavku.

Ugrenović.

**Lovački kalendar za godinu 1931.** Uredio i izdao Ing. I. Čeović, šum. nad-savjetnik i tajnik saveza lovačkih društava za Hrvatsku i Slavoniju, Zagreb.

Pored šumarsko-lovačkog kalendara, koji izlazi u Zagrebu već 27. godinu, te ga sada uređuje i izdaje univerz. profesor g. Dr. Gj. Neナadić, evo nam još jednoga — i to čisto lovačkog kalendara. Ovaj mladi drug šumarsko-lovačkog kalendara sliči i veličinom i vanjskom formom svome starijem drugu. Ima naime korice od zelenog platna sa zlatotiskom na čelu.

U stručnom pogledu sadržaj mu je u glavnom ovaj: Prirodoslovje divljači i zvjeradi (na 78 stranica), vrijeme parenja i leženja kod divljači i zvjeradi (na 14 stranica), prehrana divljači, solišta, postupak s ubijenom divljači i njezin transport (13 stran.), ocjena lovačkih trofeja (poseban članak Dra Mil. Zoričića na 8 str.), lov sa sovom ušarom na ptice grabilice (na 6 stran.), što se radi u kojem mjesecu (8 stran.), dresura pasa (12 str.), zakoni i propisi o držanju i nošenju oružja, o lovnim takšama i lovnim kartama, lovno zakonodavstvo (24 str.), tabele i propisi o lovostajama (6 str.), poljske i šumske štete od divljači itd., upute lovcima o lovačkim pravilima i običajima, prava i dužnosti čuvara lova (26 str.), organizacija lovaca i formular lovačke prijave, kinološka organizacija u Jugoslaviji (12 str.). Zatim slijedi članak Dra A. Šempera o nezgodama u lovnu i o prvoj pomoći (10 str.), članak Dra M. Steiner-a o bolestima lovačkih pasa (12 str.) i na koncu obilan popis lovačke literature u raznim evropskim državama.

Osim toga sadrži kalendar masu raznih formulara potrebnih za evidenciju raznih fakata i dogadaja, a naročito za razna ekonomička knjiženja iz područja lova.

Cijena je kalendaru 38 Dinara, a za dake 30 Din. Naručuje se kod saveza lovačkih društava za Hrvatsku i Slavoniju, Zagreb, Radišina ulica 2, nadalje kod hrvatskog društva za gajenje lova i ribarstva, Zagreb, Gajeva ul. 46, te kod samog izdavača g. Ing. Čeovića, Zagreb, Radišina ul. 2. Kalendar se šalje pouzećem ili ako se novac pošalje unaprijed.

L.

**Univ. prof. dr. Aleksander Ugrenović: Iskoriščavanje šuma**, knjiga I., priručnik za šumare, trgovce i industrijalce drvetom, kao i za sopstvenike šuma, izlazi ovih dana iz štampe. Sadrži circa 200 stranica na najfinijem bezdrvnom papiru. Narudžbe prima D a n e T o m i č i ē, sekretar tehničkog fakulteta, Zagreb, Wilsonov trg 12. Cijena 80 Din po komadu bez poštarine (sa poštarnom 88 Din).

#### **Veliki ilustrovani almanah »Vode i rive Jugoslavije«.**

Urednik »Ribarskog Lista«, poluslužbenog organa ministarstva poljoprivrede i voda javlja nam, da izdaje doskora knjigu, koja će za našu ribarsku literaturu biti znatna dobit. Na moderan i savremen način, polazeći s gledišta, da se danas razmijerno malo čita, Almanah će — prema toj vijesti — više u slici nego u riječi da prikaže stanje voda i ribarstva u Jugoslaviji. Prvi dio Almanaha »Vode« jednako će kao i drugi »Ribe« proširiti znanje čitaoca bogatim informativnim opisima i slikama. Zadaća je Almanaha ne samo da bude informativna i priručna knjiga za svakog pismenog čovjeka, koji želi da upozna svoju domovinu, već će Almanah biti reprezentativno i propagandističko djelo, iz kojega će se jasno vidjeti, što danas na moru, rijekama i jezerima imamo i što bismo trebali da imamo. Almanah će prikazati iskorištavanje voda za ribarstvo, a pored toga za druge korisne svrhe, jer od svih prirodnih sila i ljepote vode sadrže u sebi najveći dio prirodne energije i ljepote, koju možemo da iskoristimo za napredak, privredu i uopće za kulturni razvoj naroda i države. Prema tome je urednik Almanaha i odlučio, da mu dade doliku vanjsku formu i primjereno sadržaj. Iz reklamnog prospekta, koji se, na 8 strana štampan i bogato ilustrovan, besplatno razasilje svakome po želji (Uredništvo Ribarskog Lista, Sarajevo, pošt. pret. 46) vidi se, da će Almanah izaći u velikom formatu  $24 \times 32$  cm, sa preko 300 slika na finom papiru (Kunstdruckpapier) i 160 strana teksta u jugoslavenskom i 200 strana u inostranom izdanju. Jugoslavensko izdanje izlazi na srpsko-hrvatskom, a inostrano na njemačkom, francuskom i engleskom jeziku. Činjenica, da će Almanah izaći u dva izdanja, uvećaje važnost ove knjige i pojačava njenu reprezentativnu moć. U Almanahu pored ostalih radova izlaze članci dr. S. Stankovića, dr. E. Rösslera, Dr. S. Karamana, Dr. V. Mršića, Dr. T. Šoljana i drugih naših naučnika i stručnjaka. Materijal je raspoređen u 12 poglavljija: Vode u Jugoslaviji. Ribe. Ribolov. Uzgoj riba. Ribarska industrija. Ribarsko zakono-

davstvo. Uništavanje riba. Ribarska društva i zadruge. Naučnici i ribarski stručnjaci. Ribarska literatura. Nacionalno-ekonomска važnost ribarstva. Ribarski sport.

**L'Alpe. 1930. No 6.** — Observer: La politica forestale alla Camera dei Deputati (Šumarska politika pred narodnom skupštinom). — L. Fenaroli: Clima e flora alpina (Alpinska klima i flora). — A. Del Lungo: C'e posto per il bosco nell' agro romano? (Da li da ostane šuma na rimskom polju?). — U. Giusti: L'indagine sullo spopolamento di alcune zone montane promossa dall' Istituto Nazionale di Economia Agraria (Nastojanje narodnog agrarnog instituta oko seobe žiteljstva iz nekih brdskih krajeva). — Viburno: Contro un'insidia: la siccità (Borba protiv suše).

**No 7.** — A. Pavari: Un centro sperimentale di selvicoltura in brughiera (Pokusi podizanja šuma na vrištinama). — S. de Capitani: La distillazione secca dell' legno, e i suoi molteplici prodotti (Suha destilacija drveta i njegovi produkti). — Observer: Il bilancio dell' esercizio finanziario 1930—1931 per i servizi forestali (Bilanca finanzijskog poslovanja u šumarskoj službi 1930.—1931.).

**No 8.** — Čitav je broj posvećen upoznavanju hrastova, koji rastu u Italiji. — Senni: Le Querce (Hrast). — A. Fiori: Le querce italiane dal punto di vista botanico (Talijanski hrastovi sa botaničkog gledišta). — A. Fiori: Le querce roveri (*Quercus Robur*). — G. di Tella: La farnia (*Qu. pedunculata*). — A. Merendi: La rovere (*Qu. sessilis E.*). — A. Fiori: Di alcune varietà e degli ibridi e meticci di »*Quercus Robur*« (Varietete *Quercus Robur*). — A. Fiori-A. Pavari: Il farnetto (*Qu. Farnetto*). — G. di Tella: Il cero (*Qu. Cerris*). — Fiori-Pavari: Il fragno (*Qu. trojana*). — A. Fiori: La vallonea (*Qu. Aegilops*). — N. Venerosi: La sughera (*Qu. suber*). — A. Fiori: Gli ibridi della sughera (Suvrste hrasta plutnjaka). — A. Pavari: Il leccio od elce (*Qu. Ilex*). — A. Fiori: La Quercia spinosa (*Qu. coccifera*). — Passavalli-Cecconi: Le più comuni malattie delle querce (Najobičnije bolesti hrastova).

**No 9.** — F. Caldart: Sistemazioni montane, demografia e bonifica integrale (O problemima visokih planina i tamošnjem žiteljstvu). — S. de Capitani: L'apoteosi del Carbonio Carburante: il I. congresso internationale di Bruxelles e l'esposizione-concorso di Terwueren (O I. internac. kongresu »Carbonio Carburante«, održanom u junu 1930. u Bruxellesu). — C. Pilla: »Il »Maso Chiuso«. — V. Marchi: Il trattore di montagna (O brdskim traktorima). — F. Pallotta: Le abetine del Molise (Moliške jelove šume).

**No 10.** — N. V. Pesciolini: Esperienze eseguite in provincia di Perugia per l' impiego degli esplosivi nel lavori di rimboschimento (O upotrebi eksploziva prigodom pošumljavanja u Perugiji). — G. Kobza: L'abete di Douglas nelle foreste a Postumia (*Pseudotsuga Douglasii* u šumama Postumije). — Puecher-Pasavelli: Sulla utilizzazione della ginestra (O upotrebi obične žuke — *Spartium junceum*). — V. Cavallaro: L' estrazione e la raccolta della manna (O dobivanju drvnih sokova). **Ing. M. Anić.**

— «O» —

## PERSONALIA

### † DRAGUTIN LASMAN.

Dne 13. novembra 1930. umro je u Karlovcu Dragutin Lasman, šumarski savjetnik u p. i bivši šef direkcije šuma ogulinske imovne općine.

Pokojnik se rodio u Otočcu dne 3. juna 1864., gdje je polazio i osnovnu školu. Realku je polazio u Gospiću i u Zagrebu, a kako je osjećao veliku ljubav za šumarstvo, pošao je na tadanje bivše gospodarsko i šumarsko učilište u Križevcima, koje je svršio 1882. godine.

Odmah nakon svršenih studija imenovan je besplatnim šum. vježbenikom kod tadašnjeg gospodarstvenog uređa otočke imovne općine. Kratko vrijeme iza toga preuzeo je upravu kotarske šumarije u Otočcu kao privremeni upravitelj. God. 1886. položio je s dobrim uspjehom državni ispit za samostalno vodenje šumskog gospodarstva kod bivšeg unutarnjeg odjeljenja kr. zemaljske vlade u Zagrebu. Kratko vrijeme iza toga, god. 1887., postao je definitivnim upraviteljem spomenute šumarije i imenovan kotarskim šumarom.

Godinu dana kasnije bio je imenovan kotarskim šumarom durdevačke imovne općine i upraviteljem kotarske šumarije u Podravskom Novigradu, ali je na tom mjestu ostao vrlo kratko vrijeme, jer je već godinu dana kasnije imenovan šumarskim procjeniteljem kod gospodarstvenog ureda ogulinske imovne općine.

Tu je njegova djelatnost u šumarskoj struci došla do pravog izražaja, jer je kao taksator sastavio gospodarstvene osnove za šume ogulinske imovne općine. Imenovan je kasnije nadšumаром-taksatorom, a onda šumarnikom. God. 1908. imenovan je pri-



vremenim upraviteljem gospodarstvenog ureda iste imovne općine, a godinu dana kasnije definitivnim upraviteljem u svojstvu nadšumarnika. Godine 1920. imenovan je šumarskim savjetnikom na istom položaju, na kojem je ostao sve do svoga umirovljenja.

Po navršenju potpunog broja službenih godina umirovljen je na vlastitu molbu u decembru 1922., te se stalno nastanio u Karlovcu, gdje je i umro.

Pokojni je Lasman bio vrlo dobar stručnjak i marljiv činovnik, te je bio vrlo obljužljen i među kolegama i općenito u svim mjestima, u kojima je službovao. Sahranjen je 15. novembra 1930. uz veliko učešće kolega, prijatelja i znanaca.

Ogulinska imovna općina položila je po svom izaslanstvu pod vodstvom sadanđeg direktora šuma g. ing. Brnjasa lijep vijenac na odar pokojnika.

Pokojnik je bio od početka svoga službovanja redovitim članom Šumarskog Udruženja i ostao je takovim do smrti, te se može reći, da je spadao među najstarije članove Šumarskog Udruženja.

Vrlom pokojniku neka bude topla uspomena i vječni pokoj duši njegovoj!

D. H.

### **JOSIP GRÜNWALD.**

Dne 25. novembra 1930. umro je u Zagrebu nakon kratke i teške bolesti Josip Grünwald stariji, kr. šum. nadzornik u. p.

Pokojnik se rodio u Subotiću dne 28. augusta 1862. Nakon svršenih gimnazijskih nauka posvetio se šumarskoj struci i pošao na tadanje kr. više gospodarstvo i šumarsko učilište u Križevcima, koje je god. 1882. svršio s dobrim uspjehom.

Odmah nakon svršenih šumarskih nauka stupio je u praksu kod šumarskog ureda vlastelinstva pl. obitelji Ghyczy u Čabru u Gorskem Kotaru. Nakon dvogodišnjeg službovanja položio je kod unutarnjeg odjeljenja kr. zem. vlade u Zagrebu državni ispit za samostalno vodenje šum. gospodarstva. God. 1888. u mjesecu oktobru imenovan je općinskim šumarom u Gornjoj Rijeci, srez Novi Marof, na kojem je mjestu ostao sve do god. 1895., kad je prigodom reorganizacije šumarske službe kod političke uprave imenovan kr. kot. šumarom u Varaždinu. Na tom je mjestu ostao nekoliko godina, a kasnije je premješten za kotarskog šumara u Daruvaru. God. 1922. premješten je u Požegu kr. županijskoj oblasti kao šumarski izvjestitelj, a malo zatim imenovan je šumarskim nadzornikom.

Po ukinuću županije u Požegi premješten je k novo-osnovanoj primorsko-krajiškoj oblasti u Karlovcu, gdje je ostao do svoga umirovljenja. Dne 6. septembra 1925. stavljen je nakon 36-godišnjeg službovanja u stanje pokoja, te se nakon toga nastanio u Zagrebu, gdje je ostao do svoje smrti.

Sahranjen je 26. novembra na Mirogoju u izraelitičkom odjeljenju uz brojno učešće znanaca, prijatelja, štovatelja i kolega. Pokojnik je bio oženjen sa suprugom Agnezijom rod. Müller iz Daruvara, s kojom je sve do smrti živio u sretnom braku.

Pokojni Grünwald bio je vrlo revan i savjestan činovnik i ujedno vrlo dobar drug, te je radi svoje konciliantanosti bio svuda oblubljen, gdjegod je služio. Bio je sve do svoje smrti redovan član šumarskog Udrženja, pa Udrženje gubi evo opet jednog od svojih starih članova, a taj se gubitak u zadnje vrijeme dosta opaža!

Topla uspomena Josipu Grünwaldu i mir njegovu pepelu!

**D. H.**

### **† RIKARD SCHMIDINGER, kr. zem. šum. savjetnik.**

I opet je jedan od naših revnih i zaslužnih šumara zaklopio za uvijek svoje oči. Naročito je pri tome bolna okolnost, što se to zbilo nakon kratke bolesti, koja je trajala samo nekoliko dana.

Schmidinger Rikard shvaćao je našu struku s njezine prave — idealne — strane, te se tako rukovodio za cijelog svog života. Nije ni čudo! Bio je sin šumara i sa najvećom ljubavlju odabrao je to zvanje, bez ikakovih obzira na njegovo materijalno stanje i unosnost. Uz šumarstvo osobito se zanimalo lovom, te je negovoj njezi i razvoju posvećivao unutar svog djelokruga osobitu pažnju.

U jednom i drugom pogledu stekao je najveća priznanja od pretpostavljenih u državnoj službi, a kasnije i veleposjednika, čijim je šumama i lovištima upravljao, kad je u punom još naporu snage potpisnut u mirovinu, ma da još nije polučio potpunog broja službenih godina i pripadnog plaćevnog stepena.

Roden je godine 1863. u Gaju kod Vinice, gdje mu je otac bio tada nadšumarom vlastelinstva Vinica—Opeka grofa Bombellesa. Pučku školu svršio je u Petrijancu i dva razreda realne gimnazije u Varaždinu. Realku je svršio u Osijeku, kamo mu je otac bio premješten kao žup. nadšumar.

*Vrhovac*  
ni člana Hrv  
o/376 - pogrešno  
činac Jozip, —  
bovec, kot. mjer.)

*Vrhovac*

Poslije mature pošao je na šumarske nauke u Beč (na visoku školu za kulturu tla). Po svršenim naucima službovao je najprije u Dardi kod vlastelinstva Schamburg-Lippe u svojstvu šum. pristava. Kad je bilo god. 1888. isprážnjeno mjesto kot. šumara u Vrhovcu, Schmidinger je bio na predlog tadašnjeg žup. nadšumara u Bjelovaru imenovan po velikom županu Rudi Budisavljeviću za kot. šumara u Vrhovcu. Ovdje je na sveopće zadovoljstvo službovao sve do reorganizacije šumarske službe, t. j. do 1. februara 1896. Tom prilikom imenovan je kr. kotarskim šumarom kod kotarske oblasti u Zagrebu.

U svojstvu kr. županijskog izvjestitelja službovao je kratko vrijeme u Zagrebu, zatim oko 4 godine u Gospicu, od kuda je bio premješten u Varaždin kr. županijskoj oblasti, gdje je službovao punih 20 godina kao kr. žup. šum. nadzornik. Godine 1920. imenovan je kr. zem. šum. savjetnikom i premješten šum. odsjeku u Zagreb, gdje je početkom god. 1924. u tom svojstvu i umirovljen.

Gdjegod je pokojnik službovao, sticao je uvijek naročita priznanja radi svojeg marljivog rada, svoje objektivnosti i stvarnosti. Osobito je rado bio priman u vlastelinska namještenja radi svoje rutine u lovu i radi svojih konciliantnih nastupa, kako u susretajima tako i u sukobima, kakove već donosi sa sobom služba i život.

Malo je ljudi od šume i od lova, koji bi po ispravnosti svog značaja i prirođenoj prijatnosti tako lako sticali prijatelje, štovatelje i naklonike, kako je to bio slučaj kod Schmidingera. Zato i nije čudo, da je gradanstvo grada Varaždina pokojniku iskazalo velebnu zadnju počast i kao svom uvaženom sugradaninu i kao mnogogodišnjem predsjedniku pjevačkog društva »Vila«. Naročitu zelenu grančicu topnih uspomena polažu na njegov prerani grob njegovi sudrugovi iz Hrvatskog Zagorja, koji su u desetgodišnjim zajedničkim stručnim radovima naučili cijeniti njegove naročite drugarske osobine i vrline.

Počivao u miru!

D.

— «O» —

## IZ UDRUŽENJA

### UPLATA ČLANARINE U DECEMBRU 1930.

**Redoviti članovi:** Auersperg Karl, Straža Din. 100 za god. 1931; Anić Milan, Zagreb Din. 80 za god. 1931; Balonek Franjo, Sarajevo Din. 100 za god. 1929; Bucalić Janko, Banova Jaruga Din. 100, za god. 1930; Baranac Slobodan, Beograd Din. 44 za god. 1931; Bila Jovan, Zavidovići Din. 100 za god. 1931; Jasić Dušan, Petrinja Din. 100 za god. 1930; Jindra Franjo, Sl. Požega Din. 100 za god. 1930; Krebelj Petar, Apatin Din. 100 za god. 1930; Krivic Eduard, Ptuj Din. 100 za god. 1929; Kopf Stjepan, Vinjkovci Din. 100 za god. 1930; Dr. Lohwaser Alfred, Cetinje Din 100 za god. 1930; Lederer Maks, Ravne Din. 100 za god. 1930; Mihaldažić Vidoje, Garešnica Din. 100 za god. 1930; Matolnik Ivan, Zagreb Din. 100 za god. 1930; Marković Miodrag, Fojnica Din. 100 za god. 1930; Novović Marko, Batina Din. 20 upisninu; Nikšić Stjepan, Nova Gradiška Din 100 za god. 1930; Runje Hinko, Lipovljani Din. 100 za god. 1930; Rossi Alfred, Kotor Din. 100 za god. 1930; Šimić Stjepan, Zagreb Din. 100 za god. 1930; Satler Zvonimir, Ljubljana Din. 50 za II. polg. 1930; Strapajević Đuro, Zagreb Din. 100 za god. 1930; Serdar Stjepan, Sušak Din. 100 za god. 1930; Smilaj Ivan, Vinjkovci Din 100 za god. 1930; Sekulić Kosta, Vinjkovci Din. 100 za god. 1930; Slapničar Eduard, Zagreb Din. 100 za god. 1930; Sobovljević Jovan, Novi Sad Din 120 za god. 1931 i upisninu;

Thurna gozdna uprava Ravne-Guštanj Din 100 za god. 1930. Waszner Josip, Sarajevo Din. 100 za god. 1930 i 50 Din. doprinos za studente; Žagar Bogdan, Crikvenica Din. 100 za god. 1930; Žagar Bogoslav Kočevje Din. 50 za II. polg. 1930.

**Članovi pomagači:** Tadej Ivan, Zlobin Din. 50 za god. 1930; Lukić Čedomil, Pančevo Din. 50 za god. 1930; Žukina Ivan, Zagreb Din. 60 za god. 1930. i upisnina.

**Članovi utemeljači:** Dr. Miletić Žarko, Beograd Din. 248.

**Pretplata:** Drach Industrija drva d. d. Caprag Din. 50.— za I. polg. 1931; Direkcija šuma Ljubljana Din 98.50 za god. 1931; Dohodarstveni ured kneza Odalscalchi, Ilok Din. 100, za god. 1930.

## OGLASI

**ŠUMARSKI INŽINJER** sa državnim praktičnim ispitom i dobrom praksom želi promjeniti mjesto i prima svako odgovarajuće namještenje. Upitati na Upravu Šumarskog Lista, Zagreb, Vukotinovićeva ul. 2.

### ŠUMSKE SADNICE:

za sadnju u proleću 1931 i to: smreka (*Picea excelsa*) 2 god. (3 i 4 god smreka već je prodana), beli bor (*Pinus silvestris*) 2 i 3 god., crni bor (*Pinus austriaca*) 2 god., aris (*Larix europaea*) 2 god., amerikanski jasen (*Fraxinus americana*) 1 god., jasen obični (*Fraxinus excelsior*) 1 god., beli javor (*Acer pseudoplatanus*) 2 god., bagren (*Robinia pseudoacacia*) 1 god., crni orah (*Juglans nigra*) 1 god., kanadska topola (*Populus canadensis deltoidea*) 1 god., sadnice i reznice, vrba (*Salix amygdalina*) reznice.

Zahtevajte cenik od: **Gozdne drevesnice ljubljanske podružnice J.Š. U. u Mariboru,** Jugoslovenski trg br. 5.

### DRACH, INDUSTRIJA DRVA D. D.

**SREDIŠTE: ZAGREB, GAJEVA ULICA BR. 35./I.**

#### **Podružnice i pilane: Caprag i Virovitica**

Telefoni : Zagreb 42-45  
Sisak (Caprag) 41  
Virovitica 15 i 8.

Brzojavi: Drvodrach Zagreb — Drach Caprag i Virovitica.

Proizvodnja svakovrsnog hrastovog, bukovog, jasenovog i brestovog materijala,  
građe za željeznice i dužica.

**POZOR!** U ovome broju Šumarskog Lista prilaže se cijenik šum. sjemenja tvrlike „FRUCTUS“ u Ljubljani. Gg. interesentii neka se izvole njime poslužiti.

# ŠUMSKO SJEMENJE ŠUMSKE SADNICE

za brdovite krajeve te za ravne  
prodaje uz povoljne cijene tvrtka

**G. ZIMMERMANN**  
**FROMMERN-WÜRTENBERG**

NJEMAČKA

kod najavljuvanja Vaše potrebe uslijediti  
će vanredna ponuda na zahtjev  
uz bezplatnu tovarninu.

## OGLAS

**10 Milijuna** dvogodišnjih sadnica

### Bijelog bora

100.000 kom.	10.000 kom.	1.000 kom.
Din 5.000—	Din 550—	Din 60—

### Crnog bora

Din 5.000—	Din 550—	Din 60—
------------	----------	---------

kao i sve ostale vrsti sadnica šumskog drveća te drveća za parkove,

### šumsko sjemenje

vanredne kvalitete prodaje

**A. GRÜNWALD, Klenganstalt.**

**Wiener-Neustadt (Oesterreich)**

Utemeljeno godine 1865.

Utemeljeno godine 1865.

Trgovina sjemenja, trušnice, šumski rasadnici.

# Knjižnica Jug. Šum. Udruženja

## Dosada izašla izdanja:

- Br. 1. Петровић: „Шуме и шумска привреда у Македонији“ . . . . . Дин 13—  
Br. 2. Hufnagl-Veseli-Miletić: „Praktično uređivanje šuma“ . . . . . Din 20—  
Br. 3. Манојловић Милан: „Методе уређења“ . . . Дин 10—

## U nakladi Jugosl. Šumarskog Udruženja štampano:

- Ružić: „Zakon o Šumama“ . . . . . Din 50—  
Levaković: „Dendrometrija“ za članove . . . . . ” 70—  
Nenadić: „Računanje vrijednosti šuma“ za članove ” 70—  
Угреновић: „Пола Столећа Шумарства“ . . . . . Din 200—

Cijene se razumijevaju bez poštarine.

**Knjige se naručuju kod „Jugoslovenskog Šumarskog Udruženja“  
Zagreb, Vukotinovićeva ul. 2.**

Šumska industrija  
**Filipa Deutscha Sinovi**  
Vrhovčeva ulica 1    ZAGREB    Telefon broj 30-47  
Parna pilana u Turopolju.  
Export najfinije hrastovine. Na skladu ima velike količine potpuno suve hrastove gradje svih dimenzija.  
Utemeljeno godine 1860.    Utemeljeno godine 1860.

**KRNDIJA**  
gospodarska i šumarska industrija d. d.  
u Zagrebu

Uprava gospodarsva i šumarsiva :  
**NAŠICE, SLAVONIJA.**  
Proizvodi i eksportira svekolike  
gospodarske i šumske proizvode

## Šumari!

*Zar još uvijek niste upotpunili svoje biblioteke domaćim stručnim djelima?*

Tekući broj	Ime autora	Naslov knjige	Knjiga se nabavlja kod	Cijena je knjizi	
				Din	za studente šumarskoga studija Din
1.	Đekić M. Jos.	Прилови за Историју Шумарства у Србији	писца, Београд, Војводе Добрњца 52.	60—	
2.	Dr. A. Petračić	Uzgajanje šuma, I. dio	писа, Zagreb, Vukotinovićeva 2.	100—	
3.	Ing. V. Mihalđić	Tablice za obračunavanje njemačke bačvarske robe	писа, Garešnica (kraj Bjelovara)	50—	40—
4.	Dr. J. Balen	„O proredama“	писа, Beograd, Novopazaraka 49.	50—	
5.	Dr. Đ. Nenadić	„Uređivanje šuma“	писа, Zagreb, Vukotinovićeva 2.	150—	120—
6.	“	„Основи шумарства“	”	80—	60—
7.	“	Šumarski kalendar	”	25—	20—
8.	Dr. Ugrenović	„Закони и прописи о шумама и пilanama“.	Tipografija d. d. Zagreb	120—	
9.	Veseli D. Drag.	Uzgajanje šuma	писа, Sarajevo, Zagrebačka ul. 1.	30—	25—
10.	“	Заштита шума	”	30—	25—
11.	“	Употреба шума	”	40—	35—
12.	“	Дендрометрија	”	20—	15—
13.	“	Геодезија	”	40—	35—
14.	“	Кадење џумара и изправљање Ѣеžnicama	”	15.—	12.—
15.	“	Sist. i nazivlje š. drvača i grmlja	”	10.—	8—
16.	“	Позиц. артица о шумама Босне и Херцеговине	”	15.—	12—
17.	“	Sušenje naših čet. šuma	”	10.—	8—
18.	Ing. Holl-Veseli	Основи опće botanike	”	10.—	8—
19.	Dr. Ђ. Јовановић	Механичка прерада дрветa	писа, Beograd, Milaša Позерца 23 и Zagreb, Народна шума, Катанићева улица	50—	
20.	Dr. M. Marinović	Privredni značaj lova u Jugoslaviji	писа, Beograd, Kotež Neimar, Rejonska 45.	60.—	Sumari i lovci 40.—

### ПРОЗОГРЕЊЕ!

Na svojoj sjednici od 15. decembra 1929. stvorila je Glavna uprava J. Š. U. sljedeći zaključak:

„Kako bi se poduprli gg. autori stručnih šumarskih knjiga, stampati će J. Š. U. besplatno u Sumarskom Listu stalni oglas sviju izašlih stručnih knjiga. Pri tome će se napose označiti, gdje se pojedina knjiga može nabaviti i uz koju cijenu.“

Molimo gg. autore, koji se žele poslužiti takovim oglasom, da to izvole javiti što skorije tajništvu J. Š. U., Zagreb, Vukotinovićeva 2.